



Ajuntament de Dénia

# GUIA DIDÀCTICA

PER A REALITZAR UN

## TALLER DE PREVENCIÓ DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE

BASADA EN LES OBRES

*L'INFERN DE MARTA I*

*LA MÀSCARA DE L'AMOR*

Autor: Vicente Garrido · Professor de la Universitat de València





United Nations  
Educational, Scientific and  
Cultural Organization



Designated  
UNESCO Creative City  
in 2015



**Ajuntament de Dénia**





## PRESENTACIÓ DE L'ALCALDE DE DÉNIA

**E**l programa de *La màscara de l'amor* representa un punt d'inflexió en el gran esforç que està desenvolupant l'Ajuntament de Dénia en la lluita contra la violència masclista. La visió de conjunt que ha de contemplar l'administració més propera a la seua ciutadania ens exigeix desplegar totes les accions i estratègies possibles per a prevenir i combatre aquest problema a la nostra ciutat.

Però això ha de fer-se amb una sèrie de premisses. I la primera d'aquestes ha de ser que aquesta política preventiva compte amb el recolzament científic i empíric suficient que ens permeta assegurar que els seus resultats beneficiaran els nostres joves en un dels moments més destacats del desenvolupament de la seua personalitat, l'escolarització obligatòria i la seua adolescència.

Aquesta injecció de prevenció garantida es realitza amb la col·laboració de les regidories d'Educació, Igualtat i Seguretat Ciutadana. La Policia Local de Dénia, a més de liderar el programa, ha aportat el major nombre de formadors per a poder donar suport a la tasca dels docents en els seus centres escolars.

*La màscara de l'amor* serà impartit a Dénia pel professor Vicente Garrido, criminòleg i especialista en prevenció i tractament de la delinqüència, qui desenvoluparà la formació de formadors amb l'objectiu que Dénia compte amb personal especialitzat en la difusió d'aquest programa, els resultats del qual demostren que podem promoure relacions saludables i generar un canvi d'actitud evitant prejudicis, creences equivocades, estereotips i capacitat per reduir l'efecte de normalització de la violència.

Aquest programa es basa en la prevenció primària i consisteix en unes xarrades a l'escola dirigides a alumnes en general, adolescents que inicien ja les seues primeres relacions de parella (14-15 anys), basades en quatre curtmetratges i la lectura de la novel·la de Pasqual Alapont *L'infern de Marta*. Tots els textos s'han desenvolupat en castellà i valencià per complementar millor les necessitats dels centres escolars de Dénia.

Des d'aquestes línies cal agrair la col·laboració per a la gravació dels curtmetratges a l'Escola de Joves Emprenedors, l'Escola de Teatre Comarcal, la unitat Artemis de la Policia Local de Dénia i a Juan Antonio i Santy Masó d'Estudi 8 audiovisual per la seua col·laboració desinteressada i compromesa amb aquesta lluita contra la violència masclista que ens implica a tots i a totes.

Dénia, setembre de 2018

Vicent Grimalt Boronat

Alcalde de Dénia



## PRESENTACIÓ DEL COMISSARI EN CAP

Les xarrades de conscienciació per la prevenció de la violència de gènere van començar a impartir-se per part de la unitat Artemis l'any 2009 (la unitat es va crear al juliol de 2005). Aquestes xarrades van sorgir al voltant dels actes commemoratius contra la violència de gènere setmanes abans de cada 25 de novembre i consistien en una exposició per part d'agents de la unitat dels recursos policials, socials i de justícia, així com uns conceptes bàsics sobre rols, dominació i cicle de la violència. Aquest suport als professors era atractiu per la imatge d'autoritat transmesa a través de l'uniforme de la Policia Local però mai sabem què efectes positius (o siga, preventius) ha pogut tindre sobre les xiquetes i xiquets que escoltaven atentament a l'agent fins al final del seu monòleg. Gràcies a aquestes xarrades hem pogut detectar casos de violència intrafamiliar greus.

Des de la pràctica policial diària és un objectiu primordial potenciar tots els programes basats en troballes científiques, aprofitar tots els coneixements que ens ofereixen els estudis de la Criminologia per aplicar solucions i que els seus resultats no queden a l'atzar, al "curtplacisme" ni l' "efectisme". Aquest camí és més complex però és el més eficaç. A més, no hem d'oblidar que en cada programa hem d'exigir avaluació d'aquest, com a demostració dels resultats, que amb major o menor èxit retroalimenten els estudis en la matèria.

Un altre element és posar a l'abast de tothom el material del programa per aconseguir la màxima difusió possible, per això es facilitarà tots els textos i vídeos en la pàgina web de la Policia Local de Dénia i les seues xarxes socials.

La formació serà impartida pel professor Vicente Garrido, criminòleg i eminència mundial en la prevenció i el tractament de la delinqüència i, especialment, de la violència de gènere. Això permetrà als futurs formadors, agents de Policia Local i professors de centres escolars disseminar com afirmava encertadament l'Alcalde de Dénia en la seua presentació "una injecció de prevenció garantida".

Tant al Dr. Garrido com a l'Escola de Teatre Comarcal, l'Escola de Joves emprenedors, Estudi 8 germans Masó i a la unitat Artemis, felicitar-los per la seua imprescindible col·laboració en aquest projecte.

**José Martínez Espasa**



## INTRODUCCIÓ DE VICENTE GARRIDO

És molt grat per a mi participar en aquesta experiència d'educació escolar per a previndre la violència de gènere. A través d'un taller cinematogràfic i literari, l'alumnat té la possibilitat d'aprendre coses rellevants sobre el procés de la relació amorosa. És habitual en els mitjans de comunicació escoltar l'expressió "és necessari educar als xiquets i xiquetes en igualtat", i no hi ha dubte que això és així. Però la història no està completa, perquè cada tipus de relació humana té unes claus, i és necessari saber com desenvolupar-se en eixes situacions.

Per exemple, aquell que va a sol·licitar un lloc de treball ha de saber com presentar-se i en general com posar de relleu les seues habilitats i competència per al lloc, però és tasca de l'ocupador o persona que fa la selecció descobrir, en la mesura que siga possible, si el que presenta el candidat és la realitat o més aviat uns fets excessivament adornats del seu historial, quan no flagrants mentides. D'igual manera, qui cerca obtindre l'amor romàntic d'un altre farà el possible per a convèncer-li de les seues bondats, que és algú que li convé, i que la seua companyia li farà feliç.

Però, igual que la selecció laboral, pot ser que molt del presentat siga poc veraç, bé perquè de manera intencionada l'individu pretén enganyar a qui aspira que siga la seua parella, bé perquè al seu cap no hi ha la suficient capacitat de reflexió perquè es conega a si mateix. Això últim no és estrany: en l'adolescència els joves aprenen a descobrir com són, la qual cosa a vegades produeix sensacions no gaire agradables, però que ells mateixos no saben explicar ben per què senten o actuen d'una manera determinada.

Aquests anys d'inici de l'adolescència és un període idoni perquè els xics i xiques aprenguen què han d'esperar d'aquells que diuen que els estimen. Hi ha una sèrie de regles bàsiques que, per desgràcia, ningú els ensenya, però que volem posar com el focus d'aprenentatge d'aquest programa. Són principis, idees i coneixements que han de dominar per a iniciar el camí més important de les seues vides, el de la relació amorosa que sens dubte marcarà la seua existència per a bé o per a mal.

És la nostra convicció que aprendre el que és una bona relació amorosa i la seua contrària, una relació basada en el domini i en el control, forma part essencial d'una vida relacional sana. No és suficient, per descomptat, perquè la pròpia persona ha de ser capaç de viure de forma sana i equilibrada, de la mateixa manera que saber conduir molt bé no és suficient per a aconseguir la seguretat plena al volant si la persona que condueix està afligida de freqüents marejos o de períodes de falta d'atenció, tot la qual cosa pot portar-li a tindre accidents repetits.

No obstant això, el taller pot ajudar de manera notable, perquè és difícil que s'aprenja en un altre context el que ací s'ensenya. D'altra banda, l'alumnat participa en discussions, és obligat a reflexionar i a llegir, a indagar sobre els altres i de si mateix, i tot això constitueix beneficis acadèmics que complementen l'assoliment en l'àmbit de



la psicologia humana. Així que, es mire com es mire, el que espera en aquest taller és altament estimulant per a tots els que participem.

Vicente Garrido Genovés  
Professor de la Universitat de València

## AGRAÏMENT

Una primera versió d'aquest taller va ser implementat per la Comunitat Autònoma de Múrcia, sota la direcció tècnica del Doctor Enrique López, a qui agraisc molt aquell primer impuls que va aconseguir fruits importants.



## **PART I**

### **EL PROJECTE DE LA MÀSCARA DE L'AMOR**



## EL DESAFIAMENT DEL PROJECTE DE LA MÀSCARA DE L'AMOR

Des de fa alguns anys el govern espanyol ha establert com una prioritat “eradicar la xacra” de la violència de gènere, un afany per a la consecució del qual s'han destinat molts mitjans materials i humans, a més d'importants canvis legislatius destinats a endurir la resposta penal per als maltractadors, així com facilitar la protecció a les víctimes. A pesar que existeixen indubtables indicadors positius que s'han aconseguit assoliments rellevants, com els referits al nombre de dones beneficiades per ajudes econòmiques i socials, la major actitud de rebuig social davant d'aquest delictes per part de la societat i una major sensibilitat de la policia i la justícia envers la víctima, estem lluny de recollir els resultats esperats.

És obvi que aquests recursos no són suficients per a tan magna tasca, i per això es podria pensar que un augment substancial d'aquests –en particular pel que fa a la protecció de les víctimes- tindria com a resultat una disminució significativa del nombre de dones que cada any resulten ferides de gravetat o víctimes d'homicidi per les seues parelles o exparelles. En part aquesta hipòtesi o suposició és certa, com probablement ho és aplicada a qualsevol tipus de delictes. Per exemple, algunes vegades he escoltat o llegit la idea que si “a les dones se'ls donara la mateixa protecció que se'ls dona als polítics, moltes menys dones moririen”. Això mateix es podria argumentar de la prevenció policial aplicada a altres àmbits de la delinqüència: si hi haguera una parella de policies al costat de cada joieria, els robatoris en aquests establiments disminuirien de manera dràstica. Igualment, si hi haguera policies ben visibles en cada *pub* obert a la nit, el nombre de baralles i homicidis que es produeixen en aquests baixaria significativament.

El que vull assenyalar és que la intervenció del sistema de justícia, ja siga en la seua funció de prevenció (mitjançant la policia) com a càstig i incapacitació per a delinquir (mitjançant la intimidació i imposició de la pena de presó) té els seus límits, llevat que comptem amb recursos il·limitats –un policia per a cada dona amenaçada- o imposem penes que transgredisquen els principis jurídics de la proporcionalitat i la reinserció. Per a aclarir aquest últim punt: és evident que si enviem a un maltractador (no necessàriament homicida) a la presó durant vint anys, seria dubtós que tornara a reincidir, però no crec necessari explicar que tal cosa és impossible en un Estat de Dret.





D'altra banda, el delictes de violència de gènere implica una relació interpersonal entre víctima i agressor de la qual manquen altres delictes com el robatori, l'homicidi comés per altres raons o la violació d'una dona desconeguda. En molts casos la dona no denuncia el fet, com es reitera tots els anys quan en fer balanç de les dones assassinades a les mans dels seus agressors s'assenyala que menys de la meitat d'aquelles no havien presentat denúncia. En altres casos la víctima sí que presenta la denúncia, però després es penedeix o desestima seguir en el procés com a part bel·ligerant, per diverses raons: per creença en la veracitat de les promeses de canvi de la parella, llàstima, pressió de la família o ansietat davant la incertesa del futur. D'altra banda, moltes dones entrevistades que han posat denúncia contra la seua parella no desitgen que complisquen condemnes de presó, o almenys que aquestes condemnes siguen llargues. Volen que se'ls done un "escarment", o que els permeten portar una vida sense obstacles, però no que els seus agressors es podrisquen a la presó.

En la pràctica potser estem demanant massa a les autoritats quan els exigim que "acabe amb la violència de gènere", perquè com tot delictes que sorgeix de la realitat social i emocional de les persones, està subjecte a moltes circumstàncies i factors la modificació dels quals no resulta gens senzilla. Això ho oblida molta gent, i al meu entendre és una de les raons per les quals el debat sobre la violència de l'home contra la dona en moltes ocasions està ple de clixés i d'idees poc pensades, i dificulta així la realització de canvis o l'assumpció de mesures productives.

Per què és demanar massa a les autoritats quan se'ls exigeix que s'acabe amb la violència de gènere? Acabe de referir-me a les causes o factors que estan darrere d'aquesta, però abans d'assenyalar-los és important recordar un fet característic de la política criminal, per més que no es vulga veure: el sistema de justícia penal mai ha acabat amb cap tipus de delinqüència. El lector pot pensar en qualsevol dels delictes més comuns que li vinga al capdavant (tràfic de blanques, tràfic de drogues, segrestos, homicidis per ajust de comptes, venjances o baralles amb resultat de mort, robatoris en establiments o en domicilis, etc.), i a l'instant repararà que aquests delictes segueixen ben vigents, alguns d'ells en clar ascens. Ni tan sols altres delictes que s'han encebat en víctimes molt vulnerables com els xiquets, i per tant objecte d'una especial preocupació i protecció per part de les lleis, com l'abús sexual infantil o els maltractaments, han desaparegut o si més no disminuït. Per què, llavors, hauria de ser diferent el resultat de l'acció de la justícia en el cas de les dones maltractades?

La resposta és que, malauradament, aquest delictes no s'escapa de les lleis o principis teòrics derivats de la criminologia, que assenyalen que si un delictes és el resultat de



diversos processos socials que es mantenen constants o en augment, llavors aquest tendirà a continuar, encara que puguen existir oscil·lacions estadístiques producte de l'atzar o millores parcials degudes a un increment significatiu en les forces repressores emprades a combatre-ho.

Podem fer una ullada a les estadístiques delictives a Espanya en els últims quinze anys. Any rere any estan els mateixos vells delictes de sempre, o ben acompanyats d'altres nous –o de noves formes de comissió– que demanden l'evolució de la societat i del crim que l'assota, com el tràfic de persones (immigrants), pràcticament nul fa deu anys, o l'estafa mitjançant internet. Però ací segueixen tots els altres. Per ventura no vol el govern i les presidències de les diverses comunitats autònomes acabar amb ells? Clar que sí, desitgen fer-ho, però són conscients que realment seria un gran èxit, o en alguns casos, aconseguir una reducció mínima significativa, o potser únicament contindre el seu ascens, en uns altres.

En el delicte de la violència de gènere existeixen, al meu parer, els següents factors que intervenen en la seua aparició i desenvolupament. Uns són intrínsecs a aquesta forma de violència, uns altres són externs a ella, en tant que són generals i afecten altres formes de delinqüència i violència.

Entre els factors intrínsecs podem citar els següents:

1. L'aprovació o rebuig social existent en un lloc i societat determinats davant la violència de gènere. En aquells països on la dona es considera inferior, un ésser de segona categoria, existeixen lleis que permeten lapidar a una dona adúltera o fer-li objecte d'altres pràctiques inhumanes per altres raons. No hi ha dubte que en aquestes regions del món la violència contra la dona se sanciona per la pràctica del costum, i es confirma en lleis discriminatòries i infamants.
2. La protecció penal i social que es dispensa a les víctimes de la violència de gènere, i el càstig penal que s'atorga als agressors. Els països que dediquen pocs recursos a protegir a les primeres i perseguir als segons fomenten aquesta violència, ja que les víctimes es veuran inhibides a l'hora de denunciar els fets, mentre que els agressors tindran poc que témer en poder actuar amb un grau elevat d'impunitat.

Entre els factors extrínsecs o generals podem esmentar els següents:

1. El maltractament infantil. És una troballa establida per la investigació que l'experiència de rebre abusos o una negligència greu en la infància és un factor de risc



per a actuar amb violència en les relacions amoroses i familiars pròpies de l'edat adulta. En menor mesura també és un factor de risc observar actes de violència conjugal freqüents en la infància, és a dir, observar agressions entre els pares quan s'és xiquet.

2. La delinqüència juvenil. Els xiquets i joves que cometen delictes amb certa insistència generen unes actituds i hàbits de comportament basats en la imposició, el domini i la violència, elements que es traslladaran no solament a les relacions amb el grup de parells o davant de figures d'autoritat (pares, professors, etc.), sinó també als patrons de relació amb les seues parelles sentimentals. En altres paraules: si un jove creix basant la seua autoestima en la seua capacitat d'infondre por i imposar-se mitjançant la confrontació, aquesta orientació cap als altres actuarà també en la relació amb nòvies i parelles.

3. El fracàs escolar i social. Els joves que cresquen alineats de les principals fonts de satisfacció i integració social utilitzaran l'hostilitat i l'abús com a mitjans d'afirmar-se en el món, perquè en aquestes parcel·les de la vida privada podran experimentar almenys una font de control i d'afirmació personal. D'aquesta manera, com més gran siga el nombre de joves que s'endinsa en l'edat adulta sense veure satisfetes les seues aspiracions de participar en les vies principals d'integració social (una ocupació digna, el reconeixement que són valorats i útils pel que poden aportar a la societat), major nombre d'aquests cometran actes de violència contra la dona, perquè en ella podran descarregar la seua frustració i necessitat d'obtindre un poder que en altres àmbits se'ls nega. Els estudis sociològics dels barris immigrants d'origen africà a França revelen l'abundància de violència contra la dona que allí existeix, al costat d'una taxa d'atur molt elevada i formes il·lícites d'obtindre ingressos.

4. El nivell d'anòmia d'una societat i el nivell de tensió al que s'enfronta la ciutadania. L'anòmia és un fenomen ben conegut des dels estudis de Durkheim en el segle XIX, i es refereix al grau de constricció i compromís que les normes exerceixen sobre els grups socials o la societat en el seu conjunt. Les persones en estat d'anòmia se senten desvinculades i desarrelades, no tenen clar que és el que han de fer quan s'enfronten a situacions conflictives, i això té una gran transcendència per a la cohesió del teixit social. Una societat amb fortes taxes d'immigració i una escassetesa de vies d'integració i d'assimilació està més exposada al fet que la nova ciutadania haja d'enfrontar-se a situacions de supervivència freqüents i dures, situacions totes generadores d'un gran estrés o tensió, per a les quals en moltes ocasions mancaran de les eines necessàries per a combatre-ho, com són uns forts vincles socials, una ocupació que els mantinga ocupats o unes condicions de vida dignes.

La ideologia dominant en matèria de violència de gènere estableix que es tracta d'un fenomen que busca la submissió de la dona, un efecte de la societat patriarcal per a mantindre a la dona al servei de l'home. Sembla clar que en països com Afganistan o



Iran això és una realitat ben manifesta però, podem dir el mateix de les democràcies europees, on ens obstinem des de fa temps a donar a les xiques totes les oportunitats perquè siguin autònomes i en res inferiors als homes? Ja fa anys que a Espanya estudien més xiques que xics en les universitats, i que el nombre de dones que entren en llocs laborals de significació no deixa d'augmentar. Es pot argüir que encara existeixen nombroses discriminacions (en el salari rebut, per exemple, o en les traves que alguns empresaris posen a les treballadores embarassades), i tot això és veritat, però el meu plantejament és que aquesta no pot ser una directriu principal sobre la qual elaborar una política criminal eficaç contra la violència de gènere.

La desigualtat contra la dona ha de combatre's per si mateixa, és a dir perquè és una pràctica injusta, però crec que la investigació ens ensenya que en les democràcies consolidades intervenen altres causes a les quals hem de prestar tota l'atenció.

Aquestes causes les he enumerades anteriorment, però per a comprendre millor el mecanisme o procés pel qual són precisament rellevants hem de superar la ingenuïtat i el pensament lineal del que és "políticament correcte" (el maltractament com un acte de discriminació socialment establert) i endinsar-nos en la naturalesa d'aquest tipus de violència. No pretenc tindre l'última paraula sobre això, però és evident que una teoria o –menys emfàticament– una explicació que aspire a previndre a través de l'educació no pot quedar-se en aquesta història de "bons contra dolents", perquè res profitós podrà obtindre's en relació amb la finalitat de combatre els maltractaments abans que aquests apareguen en una relació. Perquè, de debò creiem que evitarem que un xiquet pugui ser un maltractador si li ensenyaem a compartir el treball domèstic, o a considerar a una amiga igual de valuosa en els jocs i activitats que un amic? En la pràctica, llevat que hi haja un adoctrinament en aquesta direcció, els nostres alumnes de primària no creuen que les xiquetes siguin inferiors a ells, o que hagen d'estar supeditats als seus designis en algun sentit. La investigació revela que, més endavant, al començament de l'adolescència, els xiquets no són més dominadors o agressors que les xiquetes en la relació amorosa. El problema sembla estar en com un percentatge de xiques desenvolupa les actituds i patrons de relació que utilitzaran per a definir la seua vida amorosa en el futur.

El Projecte de la *Màscara de l'Amor* (en el seu taller literari i cinematogràfic, aquest últim presentat en aquestes pàgines) incideix justament en aquest punt: en l'educació de les claus per a aprendre a evitar implicar-se en una relació afectiva de naturalesa violenta o amb greu risc d'esdevenir en violenta.



## PROJECTE CINEMATogrÀFIC DE LA MÀSCARA DE L'AMOR

El projecte cinematogràfic de LMA és un intent de posar en imatges els temes essencials que es tracten al llarg de tot el taller que s'imparteix en els centres educatius (l'anomenat taller literari). Els guions estan pensats perquè apareguen aspectes tan crucials per a la prevenció de la violència de parella com:

- La importància de l'autoconeixement i dels valors essencials de cada jove per a reconèixer prompte quan estan participant en una relació que viola aquests valors.
- Què és l'amor i quina relació guarda amb la violència.
- La gelosia i l'assetjament com a indicadors sòlids d'una voluntat de control per damunt d'un desig d'estimar honestament a l'altra persona.
- La importància de l'amistat com un suport important per a ajudar agressors i víctimes perquè canvien comportaments i actituds inadequats.
- Les característiques de l'agressor dependent.
- Les característiques de l'agressor “camaleònic” o “psicòpata”.
- El valor de la intuïció com a eina que ens prevé encara que racionalment no siguem capaços d'adonar-nos del perill implícit en una relació determinada.
- La necessitat de considerar determinats actes de violència com incompatibles amb la continuació d'una relació amorosa.
- La rellevància de determinades creences sobre l'amor com a facilitadores de l'inici o manteniment d'una relació de submissió.
- El coratge com a palanca emocional que ajuda les dones a trencar amb una relació nociva.

Amb l'ajuda dels curtmétratges, el professorat del taller de LMA té una eina poderosa que afegir als continguts tradicionals que fins ara s'estaven impartint<sup>1</sup>. D'altra banda, atés que aquest projecte cinematogràfic es presenta de manera autònoma, creiem que també podria ser d'interés per a les persones dedicades a l'orientació i educació que, mancant de les circumstàncies adequades per a impartir el taller, consideren oportú

---

<sup>1</sup> A diferència del taller cinematogràfic, el taller tradicional desenvolupat a l'aula pot entendre's com un “taller literari”, ja que una de les seues bases és la lectura d'un llibre específicament escrit per al taller. Per a conèixer les característiques del taller literari, veure Vicente Garrido i Mar Casas, La prevenció en adolescents de la violència de parella, Revista d'Educació, 2009.



dedicar unes hores per a presentar i discutir els continguts de cadascuna d'aquestes històries.

És per això que hem inclòs en aquest llibre, al costat del guió íntegre de cada curtmetratge, uns comentaris que presenten, per aquest ordre, un resum de l'argument; una guia dels temes o punts essencials que inclou cada pel·lícula; i finalment una sèrie de preguntes per a orientar la discussió entre el professorat i l'alumnat que visionen els films.

És possible, no obstant això, que la contemplació de cadascuna d'aquestes ficcions – d'altra banda, clarament demostratives d'una realitat ben habitual- genere altres qüestions o punts de vista que no hagueren sigut objecte de comentari en aquests apartats que es dediquen a analitzar-los. Res més lluny de la meua intenció que retallar tal iniciativa, però he d'advertir que el professorat hauria sempre d'estar atent perquè el focus d'aquestes sessions estiguera ben centrat en el tema general que ens ocupa, que no és un altre que la prevenció de la violència de parella. D'aquesta manera, les divagacions o les reflexions sobre aspectes perifèrics dels quals contempla cadascuna de les pel·lícules poden ser oportunes si això ajuda a avivar el debat o a facilitar que xics i xiques remisos a participar s'interessin per la discussió, però tals aproximacions no haurien de substituir els continguts essencials que s'apunten per a cadascuna de les obres cinematogràfiques.

Les quatre històries que componen les pel·lícules persegueixen representar de manera ben realista aspectes típics d'una relació sentimental violenta entre joves, perquè la seua capacitat pedagògica està determinada, en bona mesura, per la seua capacitat per a impactar a l'alumnat, per a “sacsar-lo” emocionalment. No fa falta excedir-se mostrant l'agressió física de cap manera, ni hem volgut destacar els aspectes més brutals del maltractament. No era necessari, perquè aquest potencial per a commoure procedeix no de l'efecte o la visió de la violència física descarnada- un error habitual d'exposicions o esdeveniments sobre el tema-, sinó de la comprensió de la lògica irracional, contrària a l'actitud més assenyada que presideix una vida humana canalitzada, que sembla subjaure a totes aquestes relacions.

En efecte, el que ens “xoca” o espanta de les pel·lícules de LMA no és la sang o els ossos trencats (que no apareixen) sinó que hi haja xics que vulguen actuar així i que hi haja xiques que això no hagen pogut evitar-ho. Aquest és el fonament del revulsiu emocional d'aquest taller cinematogràfic: que l'alumnat veja les pel·lícules, i es pregunten coses com: Com és possible que aquest xic que sembla tan encantador tinga aquestes intencions? Per què ella no és capaç de comprendre que només té façana, que no hi ha amor darrere? Què li impedeix trencar aquesta relació? Sabria jo reaccionar si estiguera en aquesta situació?



Sobre aquest sòl de commoció, sobre aquesta sensibilitat alterada i receptiva que ha de procurar la visió de les pel·lícules, l'orientador i l'orientadora han d'emprar les qüestions i comentaris pertinents per a aconseguir que aquest temps compartit done els seus fruits, que s'aconseguisquen els objectius de conèixer i comprendre aquest món difícil en el coneixement del qual ara l'alumnat s'està iniciant.

L'objectiu últim és que disposen de més eines per a no participar en relacions violentes, i això tant per als xics com per a les xiques. Els primers sabent què comportaments i actituds han d'evitar coste el que coste en el seu tracte amb les xiques, així com els que han de rebutjar si són elles qui sostenen creences o actituds errònies (per exemple: “si no eres més gelós és que no em vols de debò”). Les segones per a no implicar-se emocionalment amb els joves que actuen com ho fan els personatges de les pel·lícules. Per a tots dos sexes és fonamental fixar-se en quatre aspectes que vertebrin els quatre curtmetratges, i que constitueixen els pilars de la prevenció.



## ELS QUATRE PILARS DE LA PREVENCIÓ

A partir de la nostra creença ferma que la prevenció de la violència de gènere en la relació de parella és una tasca de tota la societat, i que abasta diversos plans i nivells, el taller i els curtsmetratges que conformen el projecte de la *Màscara de l'Amor* busca donar eines de prevenció tant als xics com a les xiques. A uns i a altres se'ls recorda en diversos moments que:

- No han d'usar la violència física o l'emocional per a imposar la seua visió del que és una relació amorosa, i
- Han de parar atenció a diversos aspectes d'aquesta relació (des del començament d'aquesta, quan hi ha uns mínims elements de coneixement) que puguen ser susceptibles d'anunciar conflictes molestos o perillosos que afecten el seu equilibri emocional, salut mental o integritat física.

És també el nostre desig que desenvolupen la seua percepció perquè puguen identificar i interindre en situacions on amitats seues puguen estar participant en qualsevol dels rols d'una relació violenta (agressor i/o víctima). És clar que, atés que les alumnes pateixen més la violència severa i reincent, aquesta estratègia ajuda més les xiques, però volem que siguem ells (els xics del taller) els que arriben a aquesta conclusió, sense que nosaltres hàgem d'adoctrinar-los sobre aquest tema: la pròpia realitat de les dones colpejades i assassinades és ja diàfana. Per això, en treballar el taller de LMA els exemples no tenen necessàriament a les víctimes dones com a protagonistes: és el coneixement de la realitat discutida en el taller la que va configurant com les xiques poden emportar-se la pitjor part.

A continuació, exposem una visió resumida dels instruments de prevenció que són ensenyats en el taller de LMA.

### Actituds sobre l'amor

Una experiència comuna en els educadors i educadores que treballen en el taller de prevenció de LMA és comprovar l'opinió que té la joventut sobre l'amor, la seua relació amb la violència i les seues possibilitats per a canviar a la gent. La investigació revela que moltes dones que mantenen una relació amorosa violenta encara continuen confiant que les seues parelles les estimen, o que elles, pel seu amor, poden aconseguir que aquests deixen de mostrar-se violents i, finalment, puguen ser feliços en la seua companyia.





Nosaltres identifiquem dos mites o creences generalitzats sobre l'amor, els quals actuen a manera de facilitador o d'ancoratge per a una relació violenta, ja siga en les xiques que estan iniciant una relació amorosa o en aquelles que, malgrat la violència patida, continuen al costat del seu agressor, respectivament.

Aquests dos mites són:

- És possible que algú m'estime i que siga violent alhora amb mi.
- Una persona pot deixar de ser violenta gràcies a l'amor que li professe.

Ambdues creences són falses, i això és alguna cosa en què incidim de manera recurrent en el taller. Quan una dona estima un agressor està estimant algú que no l'estima a ella, i per això es tracta d'un amor irracional. Com diu l'estudiós de les emocions Robert Solomon, "l'amor pot ser tant irracional i estúpid com racional i assenyat". La nostra postura és que en aquest cas es tracta d'un amor de la primera classe, perquè estimar a qui ens maltracta no és gens assenyat. No obstant això, aquesta dona accepta asimetria perquè creu en aquests mites assenyalats anteriorment.

L'amor romàntic, amb les seues amargures i patiments –que naixen de la dificultat de fer realitat en la convivència aquesta poderosa emoció – no pot existir en un terreny on al temps es reba violència. Perquè si això ocorre, llavors es talla d'arrel l'expressió d'aquest amor, i no sorgeix res del potencial extraordinari que alberga per a l'ésser humà. L'amor honest no ofereix els seus dons, com descriu la terapeuta Elizabeth Lukas<sup>2</sup>:

...aquest amor que ens fa extraure el millor de nosaltres (...), unes forces formidables, que sense aquesta referència amorosa, mai haguérem aconseguit traure, i perquè, quan som estimats, s'alliberen les nostres més belles qualitats, ja que hi ha algú a l'altre costat que s'avança en la seua contemplació cap a nosaltres i 'des de nosaltres'.

Però no solament l'amor extrau "el millor de nosaltres", sinó que també és refugi davant amargures i desgràcies. Així, per al neuropsicòleg Peter Kramer, "l'amor és extraordinàriament útil, perquè ens ajuda a sobreposar-nos (...) em sembla que l'amor és una forma de benestar per a molta gent i resulta extraordinàriament protector"<sup>3</sup>. Per això mateix, com jutjar com a amorosa una relació on l'agressor s'alimenta de la seua sensació de control i la víctima es sent deprimida i miserable?



D'altra banda, la creença que algú pot deixar de ser violent per amor manca de fonament des d'una perspectiva educativa i preventiva. En primer lloc, perquè si bé existeixen programes de tractament per a agressors que aconseguen que un percentatge d'ells deixi d'actuar de forma violenta<sup>4</sup>, no és menys cert que aquest índex d'èxits disminueix a mesura que el subjecte té menys voluntat de canvi i practica un tracte més violent amb la seua parella. En segon lloc, perquè el relatiu èxit en aquests programes implica que queden encara molts subjectes que, malgrat participar, no canvien en la seua actitud. En tercer lloc, perquè aquestes persones canvien, precisament, perquè estan sotmeses a un programa intensiu proporcionat per experts, i no a causa de la seua pròpia iniciativa o esforç.

Però hi ha una altra raó més poderosa per a sostindre la impossibilitat del canvi: com abans he comentat, una de les raons crucials que mantenen les dones per a romandre en aquest tipus de relació és aquesta esperança en el canvi. Com a professionals de l'educació tenim l'obligació de dir als xics i a les xiques que, una vegada una persona s'acostuma a la violència, és millor que ens separem d'ella, que no té sentit esperar que canvie i, molt menys, pretendre que el nostre amor pugui redimir-ho.

Als xics, que estan en una edat en la qual encara no han acabat de cristal·litzar la seua personalitat i, per tant, la seua estructura psicoemocional vinculada amb l'amor romàntic, aquesta afirmació els ha de servir d'estímul per a –ara sí que– tractar de canviar aquestes actituds en la mesura en què encara són a temps. És a dir, el que volem és que ells diguen: “Crec que tinc un problema. Jo sent aquesta gelosia horrible. Jo perseguisc a Maria quasi tots els dies... Però no vull ser un d'aquests tipus queestic veient en aquest taller. He de fer alguna cosa?”. I que elles es diguen a si mateixes que, si ja ixen amb algú així, han de fer alguna cosa sobre aquest tema: “Això no va bé, i pel que veig anirà a pitjor. He de posar-me seriosa amb aquest assumpte, perquè tinc clar que no vull acabar com una desgraciada”.

“La gent canvia! potser ens criden indignats els xics i xiques que assisteixen al taller. Nosaltres podem dir-los que si escau, sí que són a temps de canviar, que per això fem aquest taller. Però remarcar-los que és millor que còrreguen aquest risc, que si (les xiques) ixen amb algú que està actuant de la manera en què estan veient en les pel·lícules és millor que no es queden a esbrinar-ho... I si es tracta de relacions on no ha aparegut encara un maltractament clar, però on sí que hi ha indicis preocupants (gelosia excessiva, vigilància...) llavors que estiguen molt alerta, i que no dubten a acabar si la cosa empitjora. Cal dir-los, en tot cas, que viure amb gent així és molt complicat, que encara que aquest maltractament no arribe a concretar-se, les seues opcions per a ser felices no seran molt abundants.

<sup>4</sup> Enrique Echeburúa, et al., Tratamiento cognitivo-conductual de hombres violentos en el hogar: un estudio piloto. Análisis y Modificación de Conducta, 1997, 23, 355-384. També Enrique Echeburúa et al, Articulación de medidas penales y de tratamiento psicológico en los hombres violentos en el hogar. Psicopatología Clínica, Legal y Forense, 2001, 1, 19-31.



## L'autoconeixement

Conèixer els mites de l'amor fa que les persones siguin menys vulnerables davant un fals amor, perquè saben el que poden esperar d'una relació. Però una altra manera de ser una presa menys probable és coneixent-se de manera total, almenys en una sèrie d'aspectes. I un d'aquests aspectes essencials és saber quins valors essencials alberga cada persona, quins principis de conducta els poden identificar de manera clara, sense els quals ell i ella se sentirien molt estranys.

El punt central d'això és arribar a la conclusió que, efectivament, les persones variem molt sobre els valors que ens defineixen, i és normal que això siga així. No obstant això, hi ha un valor que tothom comparteix, que totes les persones del planeta –amb l'excepció dels masoquistes– descriuen com dins del seu cercle o nucli de valors essencials: el de la dignitat, el del dret a rebre un 'tracte just', el dret a no ser objecte de violència psicològica o física (o sexual).

La dignitat hauria d'actuar com un ressort, com un senyal lluminós i acústic que es dispara al menor signe de ser calcigada. I el seu efecte en la nostra persona hauria de ser el de reaccionar amb indignació, i rebutjar a qui provoca aquest sentiment.

Actuem moltes vegades de manera equivocada, i mereixem ser represos per això. Però això pot i deu fer-se sense que la nostra dignitat siga menyscabada. La nostra dignitat pateix quan (i d'ací l'expressió) rebem 'un tracte indigne', és a dir, quan som objecte d'unes accions vexatòries i injustes, perquè no ens hem fet creditors d'aquestes. Així, quan una xica es veu impotent quan és sacsada, insultada i humiliada perquè el seu nóvio la jutja 'una puta' per parlar amb un antic amor (la pel·lícula "Una nova oportunitat per a l'amor"), rep un afront perquè aquesta reacció lesiona la seua llibertat i autonomia a la qual tenim dret totes les persones.

Què ocorre si l'atzar ens ofereix una trobada amb un xic que ens enamora de manera aclaparadora? Si, per aquest capritx de la interacció humana, trobem a algú que ens provoca tot tipus d'emocions romàntiques meravellosa? Com evitar que caiguem en les seues xarxes –en el cas que perseguisca no la nostra felicitat, sinó la nostra submissió– i entrem en un procés autodestructiu? El coneixement interior, la nostra capacitat per a saber que no podem admetre ser objecte de violència, que la dignitat de rebre i donar respecte no és negociable, aquesta emoció i creença conjuntes al que definim com a 'dignitat', ha de constituir nostra primera barrera enfront de la parella violenta.



En els casos en els quals sentim atracció per algú que no és clar, podem raonar amb el sociòleg Nassim Taleb, que “només ens queda la dignitat com a solució: dignitat definida com l'execució d'un protocol de comportament que no depèn de la circumstància immediata”<sup>5</sup>. Per, exemple, podem comentar a aquesta persona, aprofitant les múltiples oportunitats que dóna eixir amb algú, que hi ha determinades coses que no podem acceptar, i que és important que ho sàpiga per a evitar equívocs i possibles situacions doloroses, o bé perquè deixi de fer aquestes coses que estem començant a veure que amb el temps podrien lesionar la nostra dignitat i, com a conseqüència, la nostra pròpia estima o autoestima, o la nostra llibertat per a prendre decisions.

El valor de la dignitat és, llavors, el valor del respecte d'un mateix. Totes les persones volen i necessiten el respecte, però moltes no s'han parat a pensar exactament què significa això dins del context d'una relació amorosa. Per aconseguir concretar la imaginació del respecte l'alumnat hauria de reflexionar sobre què significa l'amor i els atributs que projectem (sospirant moltes vegades) en el nostre xic o xica 'ideal'. Cap en aquest imaginar algú que abusa de la nostra persona? Podria un xic com els representats en els curtmetratges acostar-se a aquest ideal?

És, en aquest punt, on es tanca potser una lluita titànica entre dues pulsions o tensions: d'una banda, està la realitat indiscutible que aquest xic o xica 'em fascina', 'm'encanta', realment 'em té menjant a la seua mà'; però per una altra me n'adone que fa coses que espanta, que m'enfaden, que fan que em senta malament.

El desenllaç d'aquesta tensió depèn, en bona part, de la força d'aquest ressort al que abans feia referència. No es tracta d'anar sempre de forma cautelosa per la vida, o de 'no passar ni una'. La relació amorosa s'estén en el temps i es desplega en els seus matisos gràcies a la vivència de molts moments. El que demane és que, en aquesta projecció conjunta de tals esdeveniments, l'adolescent es pregunte quin és el balanç de tot això, que indague dins de si estan sent objecte els seus ideals d'una violència que probablement li costa reconèixer. I igualment s'interrogue sobre si en el centre d'aquests ideals, principis o valors, està el seu sentiment que ella, com a persona, no està sent respectada, perquè ha d'escoltar coses o seguir instruccions que l'enutgen, confonen o deprimeixen.

## La intuïció

De vegades, no obstant això, els agressors –ocults darrere de “la màscara de l'amor” – deixen relluir amb dificultat les seues vertaderes intencions, especialment si formen part del grup dels 'camaleons' o psicòpates (veure més endavant). És a dir, moltes vegades el xic o la xica que ens maltractarà està esperant que la relació es consolide,

<sup>5</sup> Nassim N. Taleb, ¿Existe la suerte? Las trampas del azar, Barcelona, Paidós, 2009, p. 268.



que ens entreguem ingènument en ells, per a començar a exercir un domini clar sobre la situació.

En aquestes circumstàncies és de singular utilitat el tercer element de prevenció que ensenyem en el taller de LMA: es tracta de la intuïció, una part de la intel·ligència.

Perquè, què és en realitat la intel·ligència? Podem definir la intel·ligència com la capacitat per a gestionar la incertesa, ja que s'alimenta d'aquesta (perquè cerca en la situació les claus per a comprendre) i s'orienta a prendre decisions als desafiaments que planteja. Així doncs, la intel·ligència és la nostra capacitat per a prendre decisions, per a respondre als interrogants que sorgeixen com a conseqüència d'estar vius, de tindre una realitat laboral, personal i social a la qual confrontar cada dia. Però aquesta intel·ligència no consta només d'una capacitat per a establir relacions entre objectes o esdeveniments, o per a entendre el món impersonal de la lògica, si no que precisa d'un pla personal o emocional, això és, necessita comprendre com pensen i senten les persones i el coneixement que tenen de si.

Així doncs, conèixer a les persones, en el sentit si es fes una idea total de les actituds i de les raons que estan darrere de com actuen els altres, constitueix una eina insubstituïble de la intel·ligència, perquè no vivim al marge del que desitgen i imaginen els qui ens envolten, sinó més aviat condicionats per aquests desitjos i projectes que podem compartir o no, però que sense dubte influeixen més o menys, depenent de la proximitat d'aquestes persones a la nostra vida.

Però aquesta intel·ligència, en la seua missió constant d'orientar-nos per la vida, comença a actuar quan té oportunitat en conèixer a algú; no espera, per a formar-se una opinió, a tindre totes les dades i coneixements que potser la prudència ens aconsellaria. Aquest començament és moltes vegades intuïtiu, és a dir, no conscient. Escriu el professor Gerd Gigerenzer<sup>6</sup>:

La intuïció és el timó que ens condueix per la vida. La intel·ligència funciona sovint sense pensament conscient. De fet, l'escorça cerebral —en la qual resideix la flama de la consciència— està plena de processos inconscients (...). Seria un error pressuposar que la intel·ligència és necessàriament conscient i reflexiva.

Precisament, quan la incertesa és màxima, quan aquesta gestió de l'esdevenir del que s'ocupa la intel·ligència està en el seu començament perquè la informació és molt escassa, la intuïció té un paper preponderant. I així, en el procés de conèixer a algú, quan no disposem de dades suficients per a saber de manera total “com és” aquesta persona, la intuïció pot revelar-se com un instrument d'enorme utilitat per a la intel·ligència, perquè és capaç de revelar-nos coses d'ella amb inusitada rapidesa. La raó d'això és que la intuïció és capaç de “llegir” el comportament d'altres persones

<sup>6</sup> Gerd Gigerenzer, Decisiones instintivas: La inteligencia del inconsciente, Barcelona, Ariel, 2008, p. 23.



abans que puguem racionalitzar i explicar de manera conscient la nostra opinió. L'investigador Malcom Gladwell ha escrit<sup>7</sup>:

Quan dues persones interactuen durant cert temps, la interacció no és aleatòria (...) El que argumenten els investigadors és que la pauta que segueix la gent en relacionar-se es pot identificar. És possible captar aquesta pauta molt ràpidament. I a més, aquesta pauta ens permet predir com acabarà aquesta parella (...). Al meu entendre tot això reforça la idea d'aquest tipus d'impressions immediates o instantànies que tenim poden ser molt útils perquè el que fem és captar intuïtivament aquest tipus de pautes.

Ara bé, com es manifesta aquesta intuïció? Com que és un procés inconscient, la via d'accés a la nostra consciència és a través d'un sentiment, que en el cas que alerte sobre una amenaça adopta la forma de tristesa, aprensió, confusió, estupor, ansietat, incomodat... tot això moltes vegades precedit d'un profund sentiment de sorpresa, de sobresalt, perquè això advertit no era una cosa prevista inicialment, sinó sobrevinguda.

Així doncs, no és estrany que la gran majoria de les dones a les quals vaig entrevistar per al meu llibre *Amors que maten* manifesten que, en efecte, al començament de la relació van tindre aquest avís de la intuïció, però que senzillament, no el van escoltar<sup>8</sup>. I quina és la raó per a desoir l'avis de la intuïció? Hi ha diferents causes, però la principal, en el cas d'una xica interessada per un xic, és l' enamorament, l'interés afectiu per estar amb algú.

Ho diré d'una altra manera: si un xic resulta atractiu a una xica (i viceversa) el sentiment de desgrat de la intuïció és alguna cosa no gaire benvingut: Per què desbaratar amb aquestes idees absurdes alguna cosa que pot resultar genial? es pregunta incòmoda. A curt termini és millor no parar atenció, a aquesta molèstia interna (aprensió), i gaudir del moment... Clar que a la llarga, com ja sabem, això pot ser un greu inconvenient.

Es tracta d'un gran error, en efecte, perquè la intuïció sempre encerta: ella no ens diu que abandonem corrent un lloc o persona (llevat que la situació siga de perill imminent), sinó que parem atenció, que no ens deixem portar per la nostra emoció o creença preferida, que escutem les coses amb cura...

## Els precursors de la violència

Ara bé, altres vegades no necessitem la intuïció per a fer-nos una idea o predir com serà el comportament d'algú en un àmbit determinat. Escriu Eduardo Punset<sup>9</sup> :

<sup>7</sup> Malcom Gladwell, *La intel·ligència intuïtiva*, Madrid: Tauros.

<sup>8</sup> Vicente Garrido, *Amores que matan: Acoso y violencia contra las mujeres*, Alzira (Valencia): Algar.

<sup>9</sup> Eduardo Punset, obra citada, pp. 32-33.



Hi ha casos en els quals no són necessàries massa pautes, o aquestes pautes no apareixen massa ocultes (...). En les parelles, per exemple, els experts busquen certs tipus de senyals emocionals (...). Hi ha certes emocions la presència de les quals pronostica problemes seriosos. La més important d'aquestes emocions és el menyspreu o la sensació de sentir-se menyspreat.

Per què la falta de respecte és tan important? Ací hem de recordar el que s'ha dit anteriorment sobre la dignitat en l'apartat de l'autoconeixement: algú que no ens respecta està dient-nos que no formem part del seu món d'interessos genuïns, que si continua relacionant-se amb nosaltres serà per un motiu espuri, pel seu propi interès; alguna cosa, com es veu, molt allunyat de l'amor.

El propi Gladwell es reafirma en aquesta idea: “Si el menyspreu s'intercala en la pauta d'interacció que té qualsevol parella, es considera un senyal profundament inquietant per al futur de la relació”. La raó és que el menyspreu equival a l'exclusió d'algú de la vida pròpia; és un missatge –potser heretat de les primeres societats humanes, quan la supervivència depenia de l'acceptació del grup –què significa que “tu no mereixes estar al meu costat”<sup>10</sup>.

Però aquest sentiment de menyspreu, en realitat, no és sinó la forma genèrica en què una persona pot ferir a una altra, és a dir, el menyspreu pren moltes formes. Així, aquest quart instrument o pilar de la prevenció assenyala que les xiques que coneixen precursors de la violència de parella faran bé a reaccionar quan aquests creixen en el seu camí. Quins són aquests precursors o indicadors? Son formes de menysprear –és a dir, de ‘no apreciar’ – desatendre contínuament l'opinió o necessitats de la parella; exigir-li que calle o avergonyir-la sense cap raó, en privat o en públic; no ‘autoritzar-la’ perquè seguís iniciatives per al foment dels seus interessos (estudiar, per exemple) o aficions (anar al gimnàs o aprendre a pintar, etc.); aïllar-la de les seues amistats o familiars...

Però sens dubte un dels grans precursors de la violència són la gelosia excessiva i, encara pitjor, la gelosia patològica o ‘malaltissa’. Per a Robert Solomon<sup>11</sup>:

*La gelosia posseeix una complexa estructura, atés que no concerneixen només a dues persones sinó necessàriament a tres (...) la gelosia solen involucrar el nostre sentit de l'orgull o, en certes societats, l'honor, i això els germana més amb la vergonya que amb la simple, patètica, però sovint silenciosa envida (...) Per aquest motiu la gelosia és també amb freqüència desesperada i fins i tot mortal, i ens mou a fer coses que mai se'ns passarien pel cap en altres circumstàncies. No és només una qüestió de pèrdua, sinó d'humiliació.*

<sup>10</sup> Malcom Gladwell, obra citada.

<sup>11</sup> Robert Solomon, obra citada, pp. 154-155.



Aquesta és la clau: l'agressor es sent humiliat i, per això vol venjar-se. “La gelosia inclou la reivindicació d'un dret –segueix Solomon-. Un té dret a allò que reclama. L'àrdua qüestió és de què es tracta”. I aquest és, en efecte, el problema, perquè en una relació violenta aquesta gelosia sorgeixen de manera desmesurada davant un comportament innocent de la víctima que, potser, i per paradoxes de la situació, es veu forçada a buscar l'ale d'un altre home per a suportar a la seua parella gelosa.

És impossible viure amb algú molt gelós o, si ho és, exigeix un sacrifici gran per part de qui els suporta. I pel fet que la gelosia és una resposta clarament egoista de qui la pateix davant les seues pròpies inseguretats –ja que prefereix espigar i turmentar a la seua parella abans que assumir el risc d'una vida basada en el respecte, cosa que no confia a aconseguir- preparen el camí cap a la violència, perquè el gelós es sent ofès (humiliat) davant el fracàs de la persona a la que diu estimar a complir amb les seues exigències i instruccions.

La gelosia és potser molt més visible en els agressors que en aquest taller denominem dependents. Són aquests subjectes que, per recolzar la seua autoestima, per a rescabalar-se del que ells consideren que són afronts rebuts per part de la ‘vida’ o de qualsevol altra persona (caps, companys de treball, els pares, etc.), desitgen amb afany tindre l'autoritat plena en la seua relació amorosa. Aquest home demana perdó moltes vegades, per a després enutjar-se de nou i tornar a insultar o colpejar.

L'agressor dependent és qui se suïcida una vegada comés un homicidi conjugal o en l'ex cònjuge o nòvia. Arrabassat el seu món de la possessió més preciosa, només li queda acabar amb la seua pròpia vida (no obstant això, la majoria no ho fa, perquè l'instint de supervivència és molt poderós).

Això és ben diferent de l'agressor psicòpata, qui no té cap problema d'autoestima, i es considera superior a tothom. El ‘punt fort’ del psicòpata està en la seua capacitat per a mentir i manipular sense tindre sentiment de culpa o desitjos de penedir-se i reparar en les seues maldats. El psicòpata no cerca en la dona ofegar els seus laments per les injustícies rebudes (reals o percebudes), sinó sentir el plaer del control d'una altra persona, i/o gaudir dels beneficis que pot oferir-li tindre aquest poder, com sexe, diners, prestigi o estatus.

Un psicòpata pot semblar gelós, però és més aviat una ira sorda que naix perquè la ‘presa’ no li fa cas; és més aviat frustració per perdre la possessió que tant estima i amb això els avantatges que això li reporta. És a dir, que mentre l'agressor dependent esclata en gelosia perquè el seu món perd l'equilibri si la dona el deixa i tot manca de sentit, el psicòpata sent més aviat la ira que alguna cosa que li agrada gaudir s'allunya d'ell.

Els uns i els altres són nocius, i haurien d'evitar-se com a parelles d'una relació amorosa. L'agressor dependent és més evident en els seus actes, el psicòpata és molt

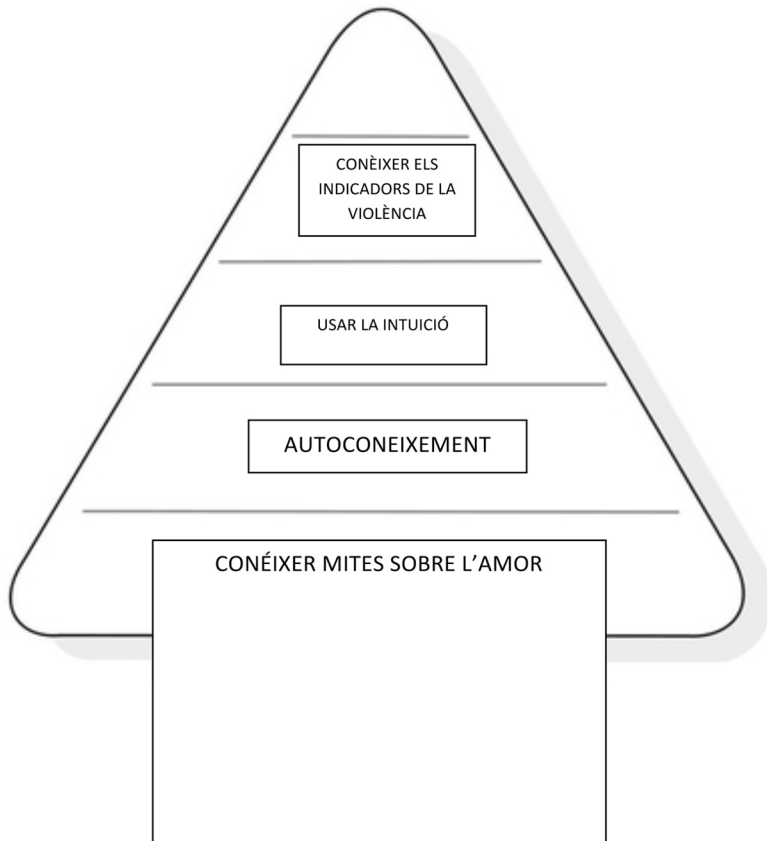




més solapat, però tots dos poden convertir la vida en la seua parella en el seu caos desolat.

Altres precursors importants de la violència són l'abús de l'alcohol i les drogues, un comportament general agressiu, els canvis injustificats i freqüents d'estat d'ànim, la malaltia mental amb idees paranoïdes i, per descomptat, l'assetjament, la persecució i espionatge permanent dels actes de la parella.

I finalment, és clar, haver sigut ja violent en altres parelles. Tota dona que confie que el seu núvio 'no farà amb mi el que li va fer a l'altra', està corrent un greu risc. La figura 1 il·lustra els quatre pilars de la prevenció del taller de LMA, de més genèric a la base fins al més específic en el cim.





## EPÍLEG

Moltes persones poden pensar que un taller de durada breu no pot tindre un efecte rellevant en una cosa tan complexa com els maltractaments. Jo no ho crec així. La investigació realitzada fins ara demostra que l'alumnat que assisteix al taller literari de LMA aprén nous coneixements i actituds sobre la relació de parella, orientats a previndre implicar-se en pauta d'interacció violentes. El temps dirà si aquest efecte roman i contribueix al fet que els xics i xiques que assisteixen a aquests tallers siguem en menor freqüència víctimes o agressors de la violència de parella.

Com es va dir anteriorment, aquest taller cinematogràfic està pensat per a potenciar el taller literari de LMA. No obstant això, seria una bona idea investigar en quina mesura, la sola aplicació del taller cinematogràfic, pot ser d'utilitat per si només, ja que això permetria portar la prevenció de la violència de parella a contextos o poblacions on no resulta possible aplicar aquell, per diverses raons.

És cert que el taller cinematogràfic de LMA és encara més curt que el literari, ja que únicament constaria de cinc sessions efectives (una per curmetratge, més una sessió per a conclusions<sup>12</sup>), però en aquestes situacions –on és més difícil traure un temps per a aquestes activitats o on l'alumnat estiga poc acostumat a prestar molta atenció de forma sostinguda–, potser el taller cinematogràfic és una alternativa digna de tindre en compte.

---

<sup>12</sup> A tot això podria afegir-se alguna sessió més si es realitza una avaluació del programa.



## **PART II**

### **ANÀLISI DELS CURTMETRATGES**



## UNA CONVERSA IMPORTANT

### LA HISTÒRIA

Aquest primer curtmetratge presenta a quatre amics (Ernesto, Miguel, Alfredo i Marcos) i a la núvia del primer, Lucía. Els amics es reuneixen un dia en un aula o seminari de l'institut per a conversar, a petició de Miguel. Aquest ha tingut l'oportunitat de veure de prop la relació sentimental que mantenen Ernesto i Lucía, i està preocupat pels modals bruscos i la conducta gelosa que manifesta Ernesto. A més, una conversa mantinguda amb la mare de Lucía i amb aquesta mateixa –que el telefona un dia i li demana la seua ajuda- el convencen que han d'intervindre perquè Ernesto no arribe a un punt on pugui realitzar una conducta greu d'agressió física o facilite qualsevol altra situació d'abús seriós.

A aquest efecte Miguel parla amb Alfredo i Marcos en l'institut. Els conta a grans trets la situació i els demana la seua ajuda per a parlar amb Ernesto i fer que entre en raó. Alfredo és clarament poc inclinat a mediar en aquest assumpte, perquè és de l'opinió que els problemes d'una parella han de resoldre's en la parella, mentre que Marcos, encara que menys decidit que Miguel, el recolza en el seu desig de fer alguna cosa que servisca per a detindre la relació tal com ara es desenvolupa. A la fi, Miguel aconseguix la col·laboració d'Alfredo, i l'escena següent ens mostra als quatre amics a la casa de Miguel, en ple i acalorat debat.

El primer que veiem és a Ernesto protestar pel que, al seu judici, és una clara intromissió dels seus amics en un assumpte- la seua relació amb Lucía- que no el concerneix. No obstant això Miguel, secundat per Alfredo fa valdre la seua amistat com una raó vàlida que el legitima per a ficar-se en aquest assumpte. La discussió està en un punt àlgid: Ernesto els diu que ell vol molt a Lucía, però que ella sempre “li ho posa molt difícil”. Enmig del tràfec dialèctic apareix, de manera sorprenent, Lucía, que havia sigut convidada a la reunió per Miguel, sense que cap dels altres amics ho sabera.

La presència de Lucía marca l'inici de l'última part de la història, i conté els moments més reveladors. D'una banda, veiem a Lucía explicar a Ernesto per què ella es troba tan incòmoda en aquesta relació, en plantejar-li de manera clara l'abús psicològic del que és objecte per la seua part. D'altra banda, Ernesto es sincera i li diu a Lucía que ella en realitat és la causant que ell actue d'aquesta manera, en plantejar-li que es comporta de manera frívola amb altres xics i retraure-li la seua incapacitat per a renunciar al gimnàs en perjudici del temps que tots dos podrien passar junts, a més d'altres crítiques.



Això dona motiu al fet que Lucía acabe d'adonar-se que no té sentit eixir amb algú que la fa summament desgraciada, i que en realitat ella té dret a no seguir amb Ernesto, sense que la por a les seues reaccions desafortades o l'amor que encara sent per ell siguen raons suficients perquè ella continue sent la nòvia d'Ernesto. El curtmetratge acaba amb la visió d'una Lucía decidida, trista però ferma, marxant de casa de Miguel i dignificada per haver actuat en benefici dels seus propis ideals com a dona.

## ELS TEMES DE LA HISTÒRIA

Aquest primer curtmetratge no introdueix una situació de maltractaments greus, ja que el seu propòsit és representar una situació més corrent entre joves, aquella en la qual la gelosia excessiva s'acompanya per actes d'abús psicològic, fets que molts i moltes adolescents poden reconèixer fàcilment com a característiques d'algunes relacions que puguen conèixer directament o indirecta.

D'altra banda aquesta història pot veure's també com a representativa del que podria ser una primera fase en una relació més sòlida i greu de maltractaments, atés que sabem que, quan la violència física i els abusos psicològics greus fan la seua aparició, tot això ha sigut precedit generalment per una etapa prèvia –més o menys llarga– en la qual el xic, amb la seua insistència, vehemència i actes de coacció, ha aconseguit definir un estil de relació abusiu, camí pel qual es produirà l'aprofundiment de la relació de domini passat el temps.

## El valor de conèixer els propis valors

Aquest preàmbul ens porta al que és el punt essencial de la història: el de saber reconèixer al més prompte possible quan una parella (o joves que inicien una relació amorosa, si el terme 'parella' resulta exagerat) està desenvolupant una relació abusiva, la continuació de la qual probablement no farà sinó empitjorar les coses.

Com és habitual en la didàctica que se segueix en el taller de LMA, aquest advertiment o finalitat va dirigida tant a xics com a xiques, si bé empra camins diferents. En el cas de la xica, es vol destacar, per damunt de tot, que mai ha d'acceptar una relació que lesiona el valor o principi fonamental que tota persona – i per tant tota dona– ha de preservar, a saber, el de ser tractada amb respecte: el dret a no rebre cap violència de ningú, no importa les raons que es vulguen esgrimir a favor de la seua utilització. Aquest punt el deixa molt clar Lucía quan diu que:

*La qüestió és que no puc ser feliç amb algú que no respecta els meus valors. I el meu valor número u és que meresc que em tracten dignament.*

Aquest punt és d'una gran importància, ja que estem posant en relleu una de les "armes" o instruments de prevenció que busquem desenvolupar en el programa de



LMA, que és el que es refereix al coneixement d'un mateix. Una de les idees bàsiques que treballem en el curs és que una xica desorientada o confusa davant la situació que s'enfronta, alguna persona amb unes conviccions equivocades, fruit d'una educació fundada en estereotips negatius de gènere, estarà més exposada a les conductes de coacció d'uns altres, si media en particular una relació o vincle sentimental que la situa en una posició vulnerable.

Així, quan una xica, encara enmig del dolor i la confusió d'un festeig on ha fet aparició l'abús psicològic i la gelosia excessiva és capaç de “recordar” aquest principi bàsic, les seues opcions per a exigir un canvi en la situació augmenten de manera notable. Una de les raons d'això és que aquesta reconciliació amb els sentiments més íntims del jo obri la porta a les imatges d'una relació contrària, és a dir, on el tracte recíproc siga digne, i que invariablement ha de contindre els ideals de la felicitat i la confiança. En aquestes circumstàncies contrasta clarament el que es viu amb el que es vol viure; el que s'experimenta dia a dia –el dolor d'una relació insana- i allò que una bona assegurança volia o havia desitjat experimentar en les seues fantasies adolescents. Això es recull en el següent comentari de Lucía:

Però, per què hem de tindre una relació així d'absurda? No t'adones que hauríem de ser feliços la major part del temps? No comprens que vull riure'm quan et veja i estar il·lusionada?

Com abans assenyalava, també busquem que el jove adquirisca aquesta habilitat per a saber que està caminant en arenes movedisses si no aprén a respectar l'autonomia i la dignitat de la xica a la qual desitja com a parella. La perspectiva ací ha de canviar, lògicament, al ser la dona qui es troba en la situació més vulnerable dins de la relació amorosa quan apareix la violència psicològica o física greu. Per això el que es pretén és que l'alumne del taller “se n'adone” que, en efecte, aquesta conducta –el que mostra Ernesto en la ficció- és realment absurda, una cosa impròpia d'una persona que diu que vol a l'altra, i intolerable, en revestir comportaments d'abús psicològic.

## L'ajuda de l'amistat

Aquesta història introdueix un altre assumpte per a la discussió, que es veu clarament quan repararem en el detonant que dóna inici a la pròpia narració: així com en la història de “El principi de la fi” (veure més endavant), se subratlla la importància de l'amistat per a ajudar a enfrontar una situació de violència des de la part de la víctima. En aquesta ocasió presentem la necessitat que els amics de l'incipient agressor també intervinguen en ajuda no solament de la víctima –ja que no oblidem que en la història Lucía demana l'assistència de Miguel mitjançant una trucada de telèfon així com la seua posterior presència en la reunió dels seus amics amb Ernesto, la qual cosa revela que Miguel actua en benefici indubtable de Lucía – sinó també de l'agressor, en aquest cas d'Ernesto.



Sense desmerèixer el que es fa per Lucía, el punt d'ancoratge de la tensió és que “Ernesto es torna boig quan Lucía mira a un altre” (segons refereix Miguel), i que cal fer alguna cosa per ell perquè ells són els seus amics, i aquest títol genera una obligació de procurar el bé de l'amic, fins i tot encara que ell no ho veja així.

### **Miguel:**

*Som els teus amics, i ja t'he dit que ningú ha d'explicar-nos res, jo mateix us he vist molt malament moltes vegades, i no podem passar de tu, per això, perquè som precisament ELS TEUS amics.*

En aquest punt és important la presència dels altres amics, els qui serveixen com a referents o testimonis d'aquesta conducta irracional i per això canalitzen cap a l'espectador el missatge que una relació així no ha de produir-se. La idea que aquesta forma de tractar a Lucía per part d'Ernesto és absurda i nociva es presenta en boca principalment de Miguel, qui assumeix el paper de catalitzador de la intervenció:

*Si tu vols a algú, vols que siga feliç, no li imposes les teues normes per por que no et faça cas.*

Però també la comparteix l'anteriorment poc convençut Alfredo, quan subratlla la dolorosa conducta d'Ernesto, quan li diu –per a donar-li una coartada que salve la seua bonhomia- el següent:

*Mira, ho estàs passant fatal, ho sé jo, que et conec bé, i el dolent és que igual no t'adones del que estàs fent...*

Més endavant, el mateix Alfredo assumirà un paper més directe en la confrontació de la conducta d'Ernesto, quan després d'uns comentaris per la seua part sobre per què Lucía el posa fora de si, el seu amic l'enfronta amb rotunditat.

*I què se suposa que significa això? Que no et diu tota la veritat? Si ella et deixa hauràs d'aguantar-ho, no creus? La qüestió és si tu la tractes de manera que ella pugua sentir-se volguda...o només amargada, encara que et vulga.*

### **No disparen els xics!**

Un altre dels temes que apareixen en la història de “Una conversa important” es refereix a la necessitat que s'imposa tot el projecte de LMA de no estigmatitzar els xics. Recordem que això és un error per dues raons importants (veure introducció). La primera és que aquests danys d'adolescència no es diferencien significativament entre els xics i les xiques en la freqüència d'actes que podrien definir-se de violència de parella (el que no exclou, per descomptat, que en determinats casos de major gravetat hi haja més dones víctimes implicades). La segona és que l'objectiu del taller de



prevenció és sumar esforços entre tots dos sexes, sensibilitzar els xics davant del sofriment de les dones maltractades i no acusar-los d'alguna cosa que la gran majoria d'ells no han dut a terme, ni ho faran de majors.

*Aquesta és la visió que s'introdueix mitjançant el personatge d'Alfredo. Potser com a explicació de la seua reactivitat inicial a intervindre, ens assabentem en el curtmetratge que aquest personatge va patir el tracte manipulador i frívol d'una xica l'estiu anterior:*

*Havíeu d'haver conegut a Ana...! Estic fart de tota aquesta merda que els tios som uns cabrons i les xavales unes àngels...!*

*[I més endavant]*

*Ana em va putejar tot el que va voler, i després em va deixar tirat com una punta de cigarret.*

*D'aquesta manera, el que pretenem és que els xics del taller vegem que sabem reconèixer també que hi ha xiques que “no juguen net”, i que els poden deixar emocionalment tocats.*

## **La inseguretad bàsica**

Finalment, “Una conversa important” esbossa –ja que no es deté en excés a tractar aquesta qüestió, per analitzar-la detalladament en la següent història – un dels trets psicològics més característics del maltractador, com és la inseguretad bàsica (o fonamental) en un mateix, associat amb tot l'assumpte de la gelosia. I d'una manera subtil, això s'acompanya amb la idea que una persona que actua sota aquests condicionants no està en condicions de voler i/o fer feliç a la seua parella.





## ORIENTACIONS PER LA DISCUSSIÓ

Les discussions han de promoure's al voltant dels temes que planteja aquesta història:

- Per què és important el coneixement dels propis valors en la història, en relació amb el personatge de Lucía?
- Si haguera continuat la relació entre Ernesto i Lucía, què haguera passat?
- Quin paper juga el coneixement dels propis valors en la prevenció del maltractament? Quina relació té aquest coneixement amb l'autoestima?
- Què podríem discutir sobre Ernesto i els seus valors?
- Quina responsabilitat tenen els amics d'un jove que està tractant malament la seua nòvia, i en quines circumstàncies cal que intervinguen o no.
- Si s'aprova que els amics han d'intervindre, fins a on poden arribar?
- El fet que els xics també poden ser maltractats per les xiques.



## UNA NOVA OPORTUNITAT PER A L'AMOR (L'AGRESSOR DEPENDENT)

### LA HISTÒRIA

Paco i Sonia porten tres mesos eixint junts, quan assistim a una festa que dóna la millor amiga de Sonia – Isabel- pel seu aniversari, en el xalet dels seus pares. Prompte veiem que Paco és un xic que està preocupat en tot moment de Sonia, i que està ansiós per deixar clar a tothom que ella és “la seua xica”. Les coses semblen anar bé fins que Sonia saluda a un xic –Andrés- que probablement va tindre alguna relació anterior amb ella, la qual cosa el deixa en un estat d'ira sorda.

Amb l'ajuda de Julia, la germana d'Isabel, la trobada entre Paco i Andrés acaba sense que aquesta tensió es pose massa de manifest, si bé només es tracta d'un alleujament temporal. Al poc Sonia busca a Paco, que està fora a la terrassa, lluny de tots. Quan Sonia li demana que vaja dins amb ella a ballar, ell es nega, trau la seua ràbia, i li retrau que no li diguera res sobre la seua passada relació amb Andrés. Sonia es molesta i entra en el xalet, comença a ballar de manera suggeridora per a demostrar-li – i potser a si mateixa – que ell no és ningú per a retraure-li que tinguera relacions en el passat, sobretot després d'assegurar-li que va ser alguna cosa passatgera, i que en aquests moments Andrés no significava res per a ella.

Aquesta escena fa sortir de polleguera a Paco. Després de mirar-la fixament mentre ballava a l'interior del xalet, entra ràpid i l'arrossega cap a fora. Allí la insulta i, amb el propòsit decidit d'humiliar-la, li alça la falda i baixa amb violència les seues bragues per a indicar-li que aquesta és la manera en què tots preferirien veure-la mentre balla, “perquè així és com ballen les putes”.

L'acció ens porta en una el·lipsi a l'exterior del domicili de Sonia. Paco espera molt ansiós que la seua núvia torne de la festa, i quan la veu li demana que el perdone, que es va tornar boig i que això no tornarà a passar, perquè ella ho és tot per a ell. Sonia no transigeix, i quan puja a la seua casa no contesta el missatge que ell li envia pel mòbil.

L'endemà veiem que Paco ha passat la nit en el seu cotxe, esperant que isquera Sonia per a parlar amb ella. Quan ix a la fi Sonia – acompanyada de la seua mare – Paco li demana parlar amb ella, perquè vol una nova oportunitat. Queden per a eixa vesprada, i immediatament descobrim que la seua petició és acceptada, perquè – en una nova el·lipsi- veiem a Sonia conversant amb la seua mare, uns mesos després d'aquell episodi. En estar ella preocupada per la seua filla i, sobretot, en veure els gestos i cara de Sonia, descobrim que la vida que porta amb Paco la fa desgraciada, i que quan ella li va donar aquesta nova oportunitat va cometre un greu error. Un missatge en el mòbil de Sonia en primer pla, amb el qual acaba el curtmiratge, deixa clar que Paco s'ha convertit en el seu enamorat maltractador.



## ELS TEMES DE LA HISTÒRIA

El subtítol del curtmetratge deixa clar que l'objectiu pedagògic de l'argument és posar en relleu la psicologia i la conducta de l'agressor dependent. Com es va dir anteriorment en aquest llibre, aquest és el terme que decidim posar a l'agressor més comú que, a diferència de l'agressor camaleònic o psicòpata, presenta una psicologia de profunda inseguretat, on la possessió de la dona es converteix en un dels pilars essencials del seu equilibri emocional (o el més essencial).

La pròpia paraula ho diu: dependent implica necessitat d'alguna cosa per a subsistir. És paradoxal que qui té el poder depenga de qui el pateix, però no sorprendrà a qui coneix bé fins a quin punt, en altres àmbits de la vida, els dirigents o governants necessiten de la submissió dels altres per a mantindre els seus privilegis.

Ara bé, atés que pretenem analitzar a l'agressor, necessitem també acostar-nos a la figura de la xica que suporta les seues males maneres. Així que, encara que la història no versa específicament sobre les xiques que resulten víctimes de maltractaments per part dels agressors dependents (posat que aquesta qüestió en realitat planteja en cada curtmetratge, ja que pretenem ensenyar què s'ha de fer per a no ocupar aqueix lloc), és impossible no reflexionar sobre les coses que podia haver fet o pensat Sonia per a evitar estar en aqueixa situació amb Paco. És més, en aquesta ficció ens veiem abocats directament a discutir com haguera hagut de ser Sonia per a evitar mantindre el seu vincle amorós amb Paco, una vegada que les cartes van quedar al descobert amb l'experiència del xalet. Si la història anterior parlava de l'autoconeixement com a eina de prevenció, en la present ens ocupem del coneixement, en els seus àmbits de creences sobre com “funciona” o és l'amor, i en relació al que hui dia coneix la ciència sobre els indicadors o precursors de la violència de parella.

### Els mites de l'amor

Per què dóna Sonia una nova oportunitat a Paco? Aquesta és, sens dubte, la pregunta més important del curtmetratge. Perquè, en efecte, quan assistim a aqueix acte d'humiliació a la terrassa del xalet d'Isabel ens adonem del caràcter de Paco, sabem com és ell, i esperem que Sonia arribe a les mateixes conclusions que nosaltres. Per desgràcia per a ella, està disposada a donar una “nova oportunitat a l'amor”, i amb això es fica en aqueixa espiral d'assetjament i maltractament psicològic que tant li costarà abandonar.



Recordem l'escena clau d'aquesta pel·lícula:

**Paco, (boig):**

*Què!? T'agrada exhibir-te com una puta, perquè això és el que li agrada a Andrés!?*

**Sonia:**

*Tio! de què vas?*

Paco, ple de fúria, s'acosta a ella, agafa la falda i li la puja cap amunt, deixant veure les seues bragues.

**Paco:**

*Així està millor! Entra a ballar ara...!*

Qualsevol diria que un fet de tal naturalesa hauria de ser suficient perquè una xica trencara definitivament amb el seu nóvio. Per què no succeeix això en la nostra història?

En primer lloc, està la creença que una persona pot canviar per amor, un dels grans mites que sosté el vincle entre víctima i agressor. Sonia està realment enutjada amb Paco quan aquest l'aborda després que ella tornara de la festa, però està més entristida per la decepció patida que indignada, per això, encara que censura el comportament del seu nóvio, no és capaç de dir expressament que tot ha acabat:

**Sonia:**

*Què vols?*

**Paco:**

*Mira, no m'havies parlat mai d'ell, vaig pensar que no havies volgut a ningú abans de mi... Em vaig posar molt gelós, és cert, però has d'entendre que no puc viure sense tu (s'acosta i intenta abraçar-la, ella el rebutja).*

**Sonia, amb ràbia:**

*Però, què havia d'explicar-te? Només vaig eixir un estiu amb ell, fotre! Havia d'haver-te fet un inventari de la meua vida per a poder eixir amb tu? Ara deixa'm, per favor (puja escales amunt...).*

Si Sonia haguera considerat que aqueixa acció havia “traspasat la línia”, llavors, per molt que haguera volgut a Paco, aqueix haguera sigut el punt i final de la relació. Precisament, el mite de l'amor que ella podria fer que les coses milloraren (és a dir, que Paco mai més tornara a actuar d'aqueixa manera) és el que la immobilitza.



Recolzant-se en l'amor que ella sent per ell, Sonia fracassa a comprendre que Paco no canviarà, per molt que ella l'intente satisfer.

## La gelosia i la dependència

Dels indicadors o precursors d'una violència psicològica greu o de l'agressió física la gelosia destaca amb llum pròpia. Una xica intel·ligent com Sonia no pot deixar d'adonar-se'n que Paco és molt gelós. De fet, quan en la festa Sonia veu a Andrés, és conscient que la presència de tots dos en un mateix lloc sols pot portar problemes:

**Andrés:**

*Sonia! Quina sorpresa veure't! Isabel no em va dir que anaves a vindre (s'acosta i li fa dos besos; Sonia es deixa besar). Estàs fabulosa! Com et va?*

**Sonia:**

*Molt bé, segueix amb les meues classes, el meu ioga, en fi, la meua vida normal...*

Paco interromp, entrant una mica en l'espai de tots dos:

**Paco:**

*Bé, no tot segueix com abans... (Es dirigeix a Andrés). Ara té nóvio. Sóc jo, em dic Paco. Molt de gust (li dóna la mà que aquest xoca una mica sorprés).*

És clar, fins a aqueix moment aquesta gelosia no hauria aflorat d'una manera tan brutal, però la tensió ascendeix un escaló més quan Paco es margina de la reunió i roman sol a la terrassa. Si les coses hagueren quedat ací, és a dir, si Sonia no haguera ballat provocant la ira de Paco, aquest escenari haguera sigut ja suficient per a plantejar un senyal de perill en la relació de tots dos. No negue que molts de nosaltres tinguérem gelosia en veure a un antic "rival" al costat de la nostra enamorada, però l'esdevenir normal de les coses haguera portat al fet que realitzàrem algun comentari inquisitiu a Sonia (per exemple: "Escolta, no et continuarà agradant el tio aquest, no?"), amb l'esperança que ella ens assegurara que era "aigua passada" al mateix temps que ens feia una carícia. Així és l'amor, i tots hem d'aprendre a elaborar aquestes punxades en el procés d'una relació madura.



Bé al contrari, el problema està que Paco prefereix mostrar enuig –i per això realitza una acció de càstig, separant-se de Sonia en la festa- abans que parlar amb Sonia: aqueixa fugida de la interacció, del diàleg, de l'esforç per comprendre millor alguna cosa que el molesta i aclapara, és el que fa del gelós un interlocutor impossible per a l'amor.

En aquestes circumstàncies una part del diàleg que té lloc al final del curtmetratge enuncia una gran veritat, però a diferència del sentit que vol donar-li Paco, Sonia ho hauria de considerar com una prova més que el seu núvio no està en condicions de voler-la d'una manera sana:

He estat ací tota aquesta nit, esperant que eixires, no podia anar-me'n a casa sense dir-te tot el que signifiqués per a mi. (Amb gest desesperat): Has de creure'm quan et dic que sense tu la vida no significa res!

En efecte, aquest “sense tu la vida no significa res”, hauria de significar més una amenaça que una adulació, atés el context general en el qual es diu.

## **Els indicadors de la violència**

Quan es tracta de previndre els maltractaments existeix una màxima que no hauria de ser conculcada: si la teua parella t'agredeix físicament o t'humilia d'una manera greu podrà fer-ho moltes més vegades en el futur. És cert que el que defineix una relació és la consistència en les actituds i conductes hostils, però tal cosa es produeix generalment quan l'agressor es troba còmode en una relació establida. Això és precisament el que esdevé al final de la història, quan Sonia intenta calmar la preocupació de la seua mare:

*No em passa res, mamà, estic bé, només és cansament pels exàmens... i Paco em vol molt, només que és una mica gelós... Però estem bé, mamà, de debò.*

[Sona el mòbil de Sonia. La seua mare centra la seua atenció en la televisió. Ella agafa i llig el missatge:]

**“SONIA, NO JUGUES AMB MI. AHIR ET VAIG CRIDAR I NO EM VAS AGAFAR EL MÒBIL. QUAN ET RECALLA PARLAREM”.**

Si Paco haguera actuat al principi d'una manera tan obertament possessiu haguera sigut més difícil que guanyara l'amor de Sonia. Per això el punt crític està en aqueixa conversa que tan ansiosament busca tindre Paco una vegada ell ha mostrat la seua



violència, i que l'obliga a estar tota la nit en el seu cotxe, esperant el matí per a abordar a Sonia:

**Sonia:**

*Està bé, Paco. Ens veiem aquesta vesprada, a les sis, i parlem, d'acord? Però no et promets res, que et quede clar.*

**Paco: (insuflat de nou de vida):**

*Gràcies, carinyo, no te'n penediràs!*

En aquests moments la història fa una el·lipsi i ens porta a la situació comentada abans, quan Sonia procura tranquil·litzar a la seua mare i rep aqueix missatge tan poc conciliador. En aquest punt acaba el curmetratge, i no fa falta que ens mostre què és el que ha succeït entre l'escena anterior –quan Sonia accepta parlar amb Paco aqueixa vesprada, és a dir, l'endemà de la humiliació en el xalet d'Isabel- i l'escena final: comprenem que Paco ha anat arraconant a Sonia, desenvolupant un exercici constant de control i possessió.

La idea rellevant que vull destacar és que Sonia tenia dos clars elements o precursors d'una relació sentimental presidida per l'abús: la gelosia excessiva i aqueixa acció humiliant del xalet. Al no considerar-los senyals urgents d'alarma del tipus de vida que li podria oferir la seua relació amb Paco, va perdre l'oportunitat d'evitar-se molts problemes.

El gran error de Sonia va ser creure que Paco podria deixar de ser tan gelós, o bé que ella podria “demostrar-li” que no tenia per què “posar-se així”, que el temps faria que les coses anaren més senzilles. No obstant això, la qual cosa sabem és que més aviat ocorre el contrari: l'agressor dependent –com l'agressor psicòpata, però per altres raons- tendirà a veure la cessió de la dona com una prova que ell està actuant de manera correcta. Amb altres paraules, aquest home que depèn del control de la seua parella per a apuntalar la seua autoestima comprova que amb aqueixes accions (espitar, desconfiar, vigilar, amenaçar, humiliar, colpejar) la seua dona està cada vegada en menor capacitat de desafiar-li; així doncs, quin és el sentit de canviar? Si es portara d'una manera adequada (respectant a la seua parella) potser ella no tindria cap raó per a estar amb ell.

Aqueix és l'autèntic malson de l'agressor dependent! No vol córrer el risc que ella veja com en realitat ell es percep (com un pobre diable) i el deixi. En actuar amb violència s'assegura que la seua dona el tema i, amb això, que no pense a abandonar-lo.



No obstant això, és evident que aquesta estratègia porta a moltes dones a abandonar-lo, en contra dels seus desitjos. En creure en els mites de l'amor (l'amor ho pot tot, i 'jo puc fer que ell canvie per amor'), Sonia no va considerar els indicadors de la gelosia i la violència com a senyals definitius que desaconsellaven del tot la relació amb Paco, i això va permetre que en aqueixa reunió de la vesprada Paco finalment aconseguir que Sonia el perdonara, i amb això donara "una nova oportunitat a l'amor".

## La intuïció

La història no entra a detallar exemples on la intuïció podia haver desenvolupat un paper rellevant, perquè en la seua breu durada està més preocupada a narrar els fets més excel·lents de l'acció. Però és evident que Sonia podria haver intuït, abans d'arribar a aqueix xalet, que Paco era un xic "especial".

Per aquest motiu la història pot ser útil també a parlar i suggerir mostres de la intuïció allí on aquesta no es veu, en circumstàncies temporalment anteriors i no recollides en el curtmetratge. Però... un moment! Estem segurs que no apareix cap avís de la intuïció en absolut? Li pregue que torne a llegir la història de nou detingudament...

Això és! Ja ho va veure! La intuïció es deixa veure quan Sonia observa, amb ansietat, que Paco i Andrés es coneixeran. Recorde: "De fet, quan en la festa Sonia veu a Andrés, és conscient de la presència de tots dos en un mateix lloc no pot portar sinó problemes". Això mateix vaig escriure més amunt per a introduir aqueixa trobada entre dos amors de Sonia. Aquest "ser conscient" és una punxada d'ansietat, un nus en l'estómac que, instintivament, Sonia experimenta en contemplar la situació.

Així doncs, la intuïció li està dient a Sonia que Paco és un tipus problemàtic en aqueixes situacions... I el problema és que aqueixes situacions poden ser moltes si un s'obstina a buscar-les.

També podríem considerar un avís de la intuïció la cara de preocupació que veiem en la pel·lícula amb què Sonia s'acomiaada de Paco després de veure's al matí, quan eixia amb la seua mare. Ella està atabalada perquè li continua agradant Paco, li costa trencar, vol seguir, però al mateix temps que ella diu "Paco no tornarà a fer una cosa així", la seua intuïció li crida mitjançant aqueix sentiment d'ofec que està cometent un greu error.





## ORIENTACIONS PER A LA DISCUSSIÓ

Les discussions han de promoure's al voltant dels temes que planteja la història:

- Què és el que defineix a un agressor dependent?
- Per què la gelosia excessiva és un precursor de la violència?
- Els mites de l'amor estan molt estesos entre els joves?
- Per què és difícil desacreditar aquests mites?
- Què significa que una persona que exerceix la violència o la humiliació greu en una ocasió ho podrà fer altres vegades?
- Què és el que va provocar que Sonia donara una nova oportunitat a Paco?
- Com pot la intuïció ser-nos d'ajuda?



## EL PRINCIPI DE LA FI

### LA HISTÒRIA

Aquest curtmetratge continua la història mostrada en “Una nova oportunitat per a l'amor”, amb el propòsit de mostrar a l'alumnat la dificultat que comporta acabar una relació amb un agressor dependent, d'una banda, i com hem d'estar oberts als consells d'altres persones per a començar a eixir del forat, per l'altra.

L'acció s'inicia amb una trobada entre Isabel i Sonia. Sense que ho sàpiga Sonia, Isabel s'ha estat preocupant molt per la seua amiga en els últims mesos, perquè a penes l'ha vista, absorbida en la relació amb Paco. També s'ha entrevistat amb la mare de Sonia, qui li ha manifestat que no veu gens contenta a la seua filla. Així doncs, quan ambdues amigues es troben en la cafeteria, Isabel decideix anar directa al gra, i li diu a Sonia que ha de reaccionar, que Paco l'està maltractant.

Irònicament, és el mateix Paco qui ve en auxili d'Isabel, perquè mentre Sonia negava aquesta afirmació rebia una trucada de telèfon d'aquell. Obligada a mentir perquè en aqueixos moments es trobava amb Isabel i no a casa com Paco esperava, no té més remei que reconèixer davant la seua amiga que és molt desgraciada.

En una el·lipsi veiem a Paco recollir a Sonia en la Universitat i dirigir-se a un *pub* a prendre alguna cosa. Al mateix temps la pel·lícula mostra de forma paral·lela com Isabel i Laura (una amiga de Sonia) arriben a casa de Sonia, i diuen a la seua mare que l'esperaran per a veure-la. A partir d'ací els esdeveniments es precipiten: Sonia li diu a Paco que no és feliç, que és millor que ho deixen per un temps; Isabel i Laura es preocupen perquè Isabel havia convingut amb Sonia que ambdues anaven a estar pendants que telefonara, perquè havien decidit prèviament que Sonia deixaria a Paco; finalment, Sonia ix del *pub* quan veu que Paco s'ha posat violent, Paco ix darrere d'ella, l'agafa, la tira al terra i la insulta, i les amigues intervenen just a temps que les coses anaren a pitjor fent fugir a Paco i consolant a la seua amiga.



## ELS TEMES DE LA HISTÒRIA

### L'amistat vigilant

Què fa falta per a acabar amb una relació violenta? Igual que el que ocorre en el curtmetratge “Una conversa important”, en aquesta nova ficció ens trobem davant la importància dels amics com mitjà privilegiat per obtenir ajuda quan totes les coses semblen anar malament. A diferència de la història anterior, en què la pròpia víctima sol·licitava l'ajuda d'un amic, ací és la pròpia amiga de la víctima (Isabel) la que, amb la seua actitud vigilant, s'esforça per entrar en el món de Sonia. De fet, és Isabel qui la telefona, la que, literalment, la fa seure en la taula per a escoltar el que no vol sentir:

**Isabel:**

*T'ho diré clarament (posa el semblant greu): estic a punt de perdre a una gran amiga a la qual estimo molt. Crec que la perdre perquè ella mateixa està molt perduda.*

**Sonia:**

*(Sospira) Ara no vull parlar d'això.*

**Isabel:**

*No vols parlar d'això? No creus que és precisament ara un bon moment perquè deixes de fugir de tots nosaltres, perquè deixes d'enfonsar-te?*

En efecte, el curtmetratge ens permet veure a una Isabel molt dedicada a ajudar la seua amiga, en nom de l'afecte consagrat en una amistat duradora. És ella qui pren la iniciativa en tot moment, tant per a confrontar a Sonia en la cafeteria com per a donar l'espenta que necessita aquesta per a trencar amb Paco.

El missatge, doncs, és obvi: com a amics tenim la responsabilitat d'ajudar. La justificació d'aquesta ajuda és evident: Isabel porta tot el temps observant, sabent coses per tercers, parla amb la mare de la seua amiga. .. No es fica sense cap raó: ho fa conscient que Sonia s'està afonant en una relació que cada vegada l'allunya del seu autèntic jo.

És manifest, d'altra banda, que Sonia podria haver rebutjat aqueix oferiment tan directe d'Isabel. Si no ho ha fet és per dues raons. En primer lloc, perquè Isabel ha anat amb compte: li ha deixat temps i el seu espai per a desenvolupar la relació amb Paco, i



en segon lloc perquè la mateixa Sonia ha sigut capaç d'enfrontar-se a les seues pors i a la seua realitat ajudada per la seua amiga.

## El coratge

Ningú pot decidir per nosaltres. Igualment, no podem decidir –ni molt menys viure– per les altres persones. Continua sent veritat que una dona (o un home) que vol acabar amb una relació nociva ha de prendre la decisió corresponent. Sonia ho fa. Arriba al *pub* disposada a trencar amb Paco:

**Sonia:**

*Mira, Paco... No crec que la nostra relació vaja bé... (Parla sense mirar-lo, capficada).*

**Paco:**

*(Amb gest dur). Què la nostra relació no va bé? Si estic tot el dia preocupat per tu!*

**Isabel:**

*(Amb més convicció, segueix capficada). Paco, és això mateix... Tinc por a fer coses que a mi em semblen naturals, però que no sé si et disgustaran... Paco (amb veu de súplica, i ara mirant-lo), deixem-ho un temps, a veure què passa.*

**Paco:**

*Però, què dius? (espantat i enrabiado). Ara em donaràs la patada? (Li agafa el braç amb força i la mira fixament): Amb mi no es juga; no sóc un capoll al que pots deixar quan et dona la gana. Em sents?*

És cert que Isabel ha preparat un “pla de rescat”, però és Sonia qui ha de realitzar l'acció, la qual, com es veu per la resposta del nóvio, està lluny de tindre efectes pacífics. Com sabem per la freqüència amb què les dones tornen amb els seus maltractadors, el pas de trencar és sempre complicat, pesen moltes raons, així com el pes d'una educació basada en falsos mites sobre l'amor romàntic. Per això, una vegada que s'ha produït la trobada amb Paco al carrer, les amigues de Sonia li ofereixen el seu suport, perquè ara les coses no acaben, sinó que comencen a acabar. Així, quan Isabel li diu:

*No et deixarem sola. Entens? El dilluns vull que veges a Marga, una especialista en aquests temes. Ella t'ajudarà. Jo t'acompanyaré...*

...Està donant per descomptat que Sonia “començarà” a retrobar-se amb ella mateixa, i que es tracta d'un procés difícil que requerirà d'una especialista, i de la seua amistat incondicional.



Per a aqueix camí continua sent necessari que Sonia mantinga el seu coratge. Perquè aquesta emoció –mescla de ràbia i valentia- és més necessària que mai en tot aqueix procés de recuperació interior, i no solament en aqueixos pocs minuts en els quals ella va dir a Paco que volia anar-se'n i després va eixir apressada del *pub*.

## Evitar la recaiguda

La fe en una mateixa, aqueixa persistència en la decisió presa és necessària perquè Sonia pot sentir la temptació de tornar a creure que l'amor de Paco és encara una cosa possible, o bé cedir en una mescla de por i desig i acceptar reprendre la relació. De fet, Paco llança una amenaça oberta:

Això no quedarà així! Em sentiu, putes? (Comença a allunyar-se, el veiem anar lentament, mentre en el fons queda el grup de xiques). Sonia, això no ho oblidaré! (ho sentim a la llunyania).

“No ho oblidaré” és tant una promesa de prendre represàlia com un advertiment que pot utilitzar de nou la llàstima o el “tot canviarà” perquè Sonia torne al seu costat. Així les coses, evitar la recaiguda és una prioritat perquè en la realitat el que és difícil és oblidar el temps i els afectes i coses que un ha invertit al llarg d'una relació, al mateix temps que es reconeix aqueix passat com un error del qual traure coses positives, i mirar cap a endavant.

Sonia faria bé recordar els seus ideals d'adolescent, de dona feliç a la qual aspira. Isabel li retrau precisament a Paco que “mate les seues il·lusions” quan s'enfronta a ell cara a cara per a protegir a Sonia.

Una altra tasca important que li queda per davant a Sonia és jutjar de manera crítica la seua experiència al costat de Paco. Això és, necessita veure, a manera de pel·lícula, com si ella anara una espectadora, aqueixos mesos de relació amorosa. No hi ha dubte que hi haurà hagut moments bons, però també molts moments dolents. La dificultat que moltes dones tenen per a trencar definitivament el vincle procedeix que anteposen “el bo” a “el dolent”, o que “estimar és aguantar” (atés que en aqueixos valors se'ls han educat com a “dones”) i amb aqueixa devaluació o minimització de les estones de por i ansietat donen cabuda al fet que s'instaure en elles la fantasia que potser és possible que les coses canvien en el futur. No obstant això, la clau està precisament que aqueixes estones dolentes tenien el suficient protagonisme com per a desqualificar per complet aqueixa relació amorosa com una autèntica relació d'amor, la qual cosa equival a dir que Paco no la volia en veritat, sinó que buscava satisfer el seu sentit d'autoestima mitjançant el control i domini de Sonia.

S'imposa, per a aquesta tasca, una tornada a les nocions bàsiques. Pot algú que és violent voler a la seua parella de debò? Pot ser una dona feliç si renuncia a considerar



com un valor ineludible el seu dret a rebre un tracte just i respectuós? Pot canviar una persona violenta per amor?

La joventut és una edat especialment donada a generar una visió romàntica de la vida i probablement és bo que siga així. En el taller de LMA no volem pintar la vida com alguna cosa freda i amb tints deterministes: volem avisar els xics i xiques, en el moment en què estan forjant la seua personalitat com a participants en l'amor romàntic, que han de variar les seues creences i actes si reconeixen que estan desenvolupant els comportaments que valorem de manera negativa en aquestes pel·lícules. Quan assenyalem que “algú no canvia per amor”, la qual cosa intentem assenyalar és que “no val la pena córrer el risc d'apostar per algú que ens està maltractant”.

Això és necessari tant perquè la xica comprega que no ha d'entrar en una relació amb un xic així, com perquè el xic comprega que, abans de ser una personalitat del tot forjada, pot esforçar-se per vèncer aqueixos hàbits cognitius i emocionals, i tindre més opcions d'un amor honest en una pròxima relació.



## ORIENTACIONS PER A LA DISCUSSIÓ

- Què és el que decideix finalment que Sonia vulga tallar amb Paco?
- Fins a quin punt la por a una reacció violenta pot coexistir amb la inclinació a algú, i així dificultar-li que abandone la relació?
- Poden (o deuen) les amigues involucrar-se tant com Isabel i Laura en un problema així?
- D'on pot traure el coratge una xica (o un xic) per a trencar una relació com aquesta?
- Per què és tan difícil (per a moltes persones) deixar a algú quan ja s'ha establert una relació de maltractaments?
- Què haurien de fer les xiques i xics que han passat per una situació així a fi de reincidir de nou en aqueixa mateixa relació, o en una altra però igualment abusiva?



## UN TIPUS FASCINANT (L'AGRESSOR CAMALEÒNIC)

### LA HISTÒRIA

La història comença quan Marisa va al pis de Toni per a ajudar-lo en un treball de classe. Toni li demana que es pose en l'ordinador i, d'improvís, Marisa descobreix unes fotos –posades estratègicament pel seu amic- on apareix ella fora del col·legi, arribant a la seua casa i en companyia del seu anterior nòvio, Mario. Ella s'indigna pel que considera una invasió de la seua intimitat, i escolta les explicacions de Toni, que li diu que li agrada, i que és molt especial comparada amb les altres.

No obstant això, Toni comet l'error de comentar-li que, en la seua conversa amb Mario, ha arribat a un “acord” per a repartir-se els beneficis en el negoci del xicotet tràfic de “xocolate” que porta aquest. En saber això Marisa s'entuja de veres i es dirigeix a l'eixida, perquè ella va decidir trencar amb Mario precisament perquè no volia eixir amb algú que es relacionara amb les drogues. Però una vegada més Toni fa ús de l'atractiu que exerceix sobre Marisa i aconseguix que es quede.

És més, en dir-li com és d'especial, aconseguix quasi sense que ella s'adone que pose per a unes fotos, fent que se senta atractiva davant els seus ulls. A la fi aconseguix que Marisa li perdone les seues indiscrecions amb les fotos i l'episodi de Mario, encara que per a això Toni ha hagut de prometre-li que anava a deixar de col·laborar amb Mario en l'assumpte de les drogues.

No obstant això, les coses no són com semblen. Quan se'n va Marisa, veiem a Toni cridar a Mario i exigir-li que, si parla amb Marisa, no li diga res que pugua comprometre la seua bona imatge davant ella i, el que és pitjor, li sol·licita que li lliure – sota amenaça de contar el que fa al seu pare, que és Guàrdia Civil- unes fotos “especials” que conserva de Marisa. No especifica el tipus de fotos que són, però se sobreentén que es tracta d'unes fotos eròtiques, habituals entre nòvios quan viuen amb intensitat una relació i pensen que això durarà tota la vida.

La història acaba l'endemà, quan tots dos coincideixen en un parc. Toni li ensenya les fotos que li va fer, la qual cosa complau a Marisa que, no obstant això, encara està preocupada per l'assumpte de les drogues i els negocis amb Mario, no vacil·la a dir-li que si va per aqueix camí ella trencarà amb ell immediatament.





## ELS TEMES DE LA HISTÒRIA

Existeixen dos temes essencials en aquesta història. El primer és la personalitat de l'agressor “camaleònic” o “psicòpata”, que introdueix una sèrie de variants interessants en la relació amb l'agressor dependent que vam tindre l'oportunitat de conèixer en la història anterior, i el segon és la intuïció, un instrument que el taller de LMA ensenya per a previndre relacions de maltractament i que ja va ser presentat també, encara que breument, en la història de “Una nova oportunitat per a l'amor”.

### L'agressor psicòpata

Ja sabem per la Part I d'aquest llibre que el psicòpata no és un personatge de ficció de novel·les o pel·lícules truculentes, sinó que descriu un tipus de personalitat caracteritzat per l'explotació i manipulació dels altres, sense que hi haja remordiments o escrúpols per aquestes accions. Al costat d'això, molts psicòpates són agradables en el seu tracte i capaços d'ocultar amb èxit les seues intencions egoistes (el que justifica el subtítol del curtmetratge: un camaleó es camufla adoptant el color que més li convé per a passar desapercebut). A diferència de l'agressor dependent, l'agressor psicòpata no té problemes d'autoestima: ell es sent molt bé amb ell mateix; la seua relació amb els altres és de tipus instrumental: en concret sedueix a les dones perquè vol obtenir una mica d'elles, ja siga diners, prestigi, estatus i/o la sensació de plaer que obté controlant i imposant la seua voluntat. Però, repetisc, ell no intenta compensar res, no se sent miserable si no té a qui diu estimar. Es sent frustrat i irritat perquè perd la seua propietat, però no la necessita per a continuar considerant-se important.

Aquesta sensació de sentir-se bé amb si mateix es desprén de tot el comportament de Toni en la història. Així per exemple, la seua reacció davant el disgust de Marisa en veure's fotografiada sense que ella ho sabera denota la seua idea que aquesta acció hauria de considerar-se, més que res, un honor i no un motiu de rebuig:

*Espiar-te? Això et molesta...? Què et traga unes fotos?*

*Hauries de sentir-te afalagada... Creu-me, no totes les xiques m'interessen.*

Considerar-se un “tipus fascinant”, algú superior, pot fer, no obstant això, que es confie en extrem. Això és el que li passa a Toni, qui –imbuït de la seua creença que tot li està permès- li conta a Marisa els seus plans de fer negoci amb Mario. I Marisa, com és lògic, reacciona feta una fúria:



*Al·lucine amb tu! No saps que ho vaig deixar (amb Mario) per tot això? Què no m'agradava gens que es posara tan cec i que començara a traure diners d'eixa merda? I ara resulta que tu et fas el seu amic, li sostraus coses de mi i l'amenaces amb dir-li-ho al seu pare!*

Però aquestes indiscrecions les sap corregir Toni, ja que sens dubte el que és més cridaner és la seua capacitat per a seduir a Marisa, per a fer-la sentir única:

*Quan vaig arribar a l'institut de seguida em vaig fixar en tu... Vaig comprendre que eres especial...*

Això és el mateix que aconseguix igualment quan es disposa a traure-li fotos: Marisa està posant en el sofà, i es veu afalagada per considerar-se una xica atractiva i desitjada (per aquest motiu Toni fins i tot li descorda un botó de la brusa, com si fóra una model davant una sessió de fotografia per a una revista).

És indubtable, en tot cas, que Toni manipula a Marisa mitjançant l'ocupació astuta de l'atractiu físic que exerceix sobre ella i una sèrie d'explicacions o promeses que semblen convincents. Aqueixa és la raó que busque la proximitat física de Marisa en diferents ocasions, intercalant frases suggeridores i belles davant les oïdes de la xica:

*Eres tan especial, Marisa! Només volia tindre't a prop... No volia molestar-te, de veres. Perdona si he dit alguna estupidesa. Però has d'estar tranquil·la; jo mai et faria cap mal. Ho saps, veritat?*

Finalment, la cara oculta de l'agressor camaleònic ix a la llum quan parla amb Mario per a advertir-li que no siga indiscret amb Marisa, i perquè li passe unes fotos "especials" que té d'ella. Toni amenaça i fa xantatge sense pudor:

*Mario? Sóc Toni. Hem de parlar... Sí, escolta, te'n recordes del deute que tens amb mi de 300 euros? No, no et preocupes... sé que el termini vencia la setmana que ve. Però hui em sent generós i et proposaré una cosa millor. Recordes que em vas dir que tenies unes fotos "especials" de Marisa...? Pots saldar el teu deute si me les passes... Què? Mario, no em fotos! No faces que em cabregue... Bé, això està millor. Passa't per casa*



*demà. A més, he de dir-te unes coses sobre Marisa. Si et pregunta, hauràs de dir-li el que jo et diga. Demà t'ho explique. Adéu.*

Quan l'endemà veja a Marisa al parc, serà capaç de fingir ser un jove encantador, capaç per ella de deixar de fer el que li molestava...

**Marisa:**

*Toni, el que et vaig dir ahir sobre Mario anava de debò. Si sé que segueixes amb això, no em tornaràs a veure.*

**Toni:**

*Marisa, creu-me, sóc un home de paraula.*

### **La intuïció**

L'extraordinària escriptora nord-americana Amy Hampel escriu en un dels seus relats que "No és que no vegem a aqueixos homes. La nostra intuïció és bona; el problema és que la ignorem. Continuem volent que la gent siga diferent". No es pot exposar més clar amb menys paraules la idea essencial de la prevenció mitjançant la intuïció: si algú ens agrada preferim pensar que aqueix sentiment interior està equivocat, o que tal persona "és diferent" i no ens rendirem tan fàcilment... en resum: no volem frustrar-nos ara (renunciant al sentiment tan agradable que estem vivint) i preferim "desactivar" l'alarma interior que tenim dins.

Això es pot apreciar en la història d'aquest curtmetratge en diversos moments. En primer lloc, parem atenció a aquesta part, quan Marisa acaba de descobrir que Toni li ha tret fotos sense el seu permís:

**Marisa:**

*Vols dir que m'has estat espiant des del principi del curs? (indignada). Qui eres tu per a traure'm fotos sense el meu permís?*

**Toni:**

A la defensiva, desvia la mirada al principi, però s'acosta després a ella i la mira amb determinació.

*Espiar-te? Això et molesta...? Què et traga unes fotos? Hauries de sentir-te afalagada... Creu-me no totes les xiques m'interessen.*

**Marisa:**

Amb un sentiment estrany, mescla de vanitat i intranquil·litat.

*Vaja, moltes gràcies per aqueix "honor" que em fas. I les fotos? Les has posades ací perquè les vera, no?*



En aquesta escena Marisa fa una interpretació inicial correcta dels fets: ha vist les fotos i ha conclòs encertadament que ha sigut “espiada”. Però atés que ella sent atracció per Toni, quan aquest se li aproxima mostrant-li interès romàntic i li ofereix una “explicació” (que podria resumir-se en el fet que la troba irresistible i per això l'ha fotografiada), llavors cedeix en la seua protesta i decideix continuar la relació allà on vaja. Ara bé, la intuïció no deixa de funcionar; és cert que ella està “fetillada”, però el seu instint de preservació no ha mort i segueix ací, amb una llum somorta però real, per això Marisa reacciona amb un sentiment estrany, mescla de vanitat i intranquil·litat. La vanitat és per sentir-se desitjada per algú que li agrada; la intranquil·litat la provoca la intuïció, activada davant el fet inquietant que algú decidisca espiar-te i traure't fotos d'una certa intimitat (la foto amb el seu nóvio), en comptes de buscar una altra manera d'aproximar-se a ella i conèixer-la.

La intuïció torna a funcionar després del segon avís que Toni li llança a Marisa. El primer, com hem acabat de veure, ha sigut espiar-la. El segon és explicar-li que s'aprofita de Mario per a obtindre diners gratis per la venda a la menuda de la droga. Marisa torna a fer una interpretació correcta dels fets: s'indigna i s'enfureix molt més quan s'assabenta que Toni manipula a Mario, però tanmateix això no és suficient perquè marxe de sa casa; la seducció de Toni i les seues promeses fan mossa en ella i aconseguix que interiorment accedisca a mantindre una relació amb ell. Això s'aprecia en l'escena final del banc del parc, l'endemà. Toni acaba d'ensenyar-li les fotografies que va fer el dia anterior, a sa casa:

**Toni:**

*Mira, les fotos! Estàs fabulosa!*

**Marisa:**

*A veure...*

I en efecte, ella està molt bonica. Marisa està complaguda, encara que no pot evitar sentir un ressò llunyà d'inquietud. Mira a Toni als ulls.

I, en efecte, malgrat l'interès que Marisa senta atracció per Toni, el seu cervell no s'ha mort, i li fa saber que “alguna cosa no acaba d'encaixar”, per això està feliç, però... no pot evitar sentir un ressò llunyà d'inquietud.

La importància de la intuïció en aquesta història es dedueix del fet que, en un sentit estricte, és molt difícil que Marisa perceba com pot ser de perillós Toni. Aquest, certament, apareix com un xic controlat, intel·ligent, ben educat... Troba una explicació raonable per a les fotos que va fer de Marisa sense que ella ho sabera, i quan ella



s'indigna perquè fa negocis amb la droga amb Mario, ell s'afanya a dir-li que es despreocupe, que ja no ho farà més. Aquesta acció bé va poder interpretar-la Marisa com una gamberrada o una “estupidesa”, però seria difícil que la considerara com un indicador o precursor d'una relació violenta. És clar, hi ha pel mig una mostra de deshonestat, però repetisc que és difícil que es veja com un precursor de la violència de parella, a l'estil de la gelosia, l'abús de l'alcohol, l'assetjament o les relacions emocionals i hostils desproporcionades.

Així doncs, què li queda a Marisa? L'única cosa que està “operativa” és la seua intuïció: quan la seua raó queda satisfeta per les justificacions de Toni, només el seu sentiment intern de preservació roman en peu i, atès que ella no es troba en aqueixos moments en una situació de perill, la forma en la qual la intuïció alerta a Marisa és mitjançant els sentiments d'inquietud i confusió (quan Marisa se'n va de casa de Toni llegim en el guió que ella “no sap què pensar” del que ha succeït).



## ORIENTACIONS PER A LA DISCUSSIÓ

- Quines diferències apreciem respecte a l'agressor dependent?
- On radica en particular l'atractiu que Toni té per a Marisa?
- Resulta difícil escoltar a la intuïció en una situació semblant a la qual mostra la història?
- Comparem la intuïció en aquesta història amb els exemples vistos en el curtmetratge anterior.
- Quin podria ser el propòsit amagat per Toni per desitjar aconseguir eixes “fotos especials” de Marisa?
- Què podria succeir si Marisa descobrís que Toni continua fent negocis amb Mario? Si trencara amb ell, quines qualitats hauria d'activar per a aconseguir-ho? (és a dir, quins problemes o dificultats hauria de superar).